

Macůrek, Josef

Kapitoly z dějin česko-rumunských vztahů v minulosti

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
1972, vol. 20-21, iss. C18-19, pp. [61]-112

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102055>

Access Date: 19. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

JOSEF MACŮREK

KAPITOLY Z DĚJIN ČESKO-RUMUNSKÝCH VZTAHŮ V MINULOSTI*

ÚVOD

Zájem o rumunské země, o jejich dějiny, civilizaci a kulturu trval v českém prostředí od dávné doby. Opomeneme-li doklady z raného středověku, bylo by možno uvést zejména skutečnosti z 15.—17. století, kdy v souvislosti s českou reformací i protitureckými válkami se v českých historických pramenech objevovaly opět a opět zmínky o rumunském území a jeho etniku. Z pozdější doby (z 19. století) lze vzpomenout práci J. L. Píče z r. 1880, týkající se otázky původu rumunského národa i jeho autochtonnosti ve východních Karpatech. Uvedme dále práci českého balkanologa K. Jirečka, který si všiml (spolu se svým zájmem o osudy jižních a podunajských Slovanů) také rumunských dějinných problémů, a knihu K. Kadlece z r. 1916, všímající si problematiky valašské kolonizace v Karpatech.

Ale hlubší studium rumunských dějin i česko-rumunských vztahů v minulosti se začalo v českém prostředí — stejně jako na území rumunském — až po 1. světové válce, kdy CSR a Rumunsko se staly přímými sousedy, kdy se objevovala více nežli jindy nutnost poznávat vzájemné souvislosti v minulosti i potřeba posilovat poznáním těchto starších vztahů vzájemnou spolupráci v přítomnosti.

Takové studium rumunských dějin a česko-rumunských vztahů přineslo záhy nesporné ovoce. Jestliže kdysi se zdálo, že souvislejších česko-rumunských kontaktů v minulosti nebylo, že národ český i rumunský se vyvíjely na různých cestách, studiem příslušných otázek po 1. a zejména po 2. světové válce se ukázalo, že v dějinách Čechů a Rumunů bylo mnoho styčných bodů. Tyto skutečnosti byly naznačeny povšechně v několika syntezích.¹ Podrobněji je prokázaly dílčí studie, týkající se některých dě-

* Tato úvaha vznikla v souvislosti s pokusy o navázání družby mezi universitou JEP v Brně a universitou J. Babeše v Kluži.

¹ J. U. Jarník—H. Jarník, *Relațiunile românocehoslave din trecut și din viitor*. Cu o prefață de N. Iorga. Bukurešť 1919. — N. Iorga, *Relations des Roumains avec les Tchecoslovaques*. Praha 1924. — A. Kudrnáč, *Republica cehoslovacă*. Bukurešť 1924. — I. I. Nistor, *Cehoslovacii și Români*. Cernăuți 1930 (Condruș Cosminului VI). — J. Macůrek, *Rumunsko ve své minulosti a přítomnosti*. Praha 1930. — J. Šeba, *Românii și Cehoslovacii de alungul istoriei*. Bukurešť 1934. — *Slováci a Rumuni*. Knížnica „Roľ. osvety“, red. J. Lettrich. Bratislava 1953.

jinných údobí, v nichž vzájemné styky zvláště vynikly. Tu i tam bylo uvedeno, že osudy Čechů i Rumunů měly, i když šlo o národy zeměpisně od sebe vzdálené a v průběhu dějin zapojené do různých národnostních, politických, hospodářských a kulturních sfér, velmi mnoho společného či analogického.

Je sice pravda, že mezi prostředím českým a rumunským nemohlo být pro rozličné okolnosti souvislé vztahové kontinuity. Avšak v mnohých případech náplň některých česko-rumunských vztahových jevů byla v minulosti velmi bohatá, široká i cenná: Jak z hlediska povahy těchto vztahů, tak z hlediska dílčích národních dějin evropských a obecných. Nebylo tu takřka nikdy ozbrojených či jiných konfliktů; nebylo tu ani větších nedorozumění, která by zastínila světlé stránky vzájemného soužití. V evropských dějinách lze najít jen málo takových případů.

Ze všeho vysvítá, že soudobé česko-rumunské styky nejsou ani nahodilé ani umělé ani stavěny na písku. Mají hluboký, starý a zdravý základ i velkou minulost. Spočívají na rozsáhlých starších kontaktech, které nebyly jen sporadické.

V této úvaze, která vznikla v pozadí mnoha dílčích úvah autorových, opírajících se vesměs o nové a nevyužité prameny, jde o to, aby uvedené skutečnosti byly doloženy: a to jak pomocí určitého srovnání vývojových linií té i druhé strany, tak načrtnutím linie vzájemných vztahů aspoň ve zvláště výrazných dějinných údobích. Se zřetelem k tomu se studie dělí na 6 kapitol, jejichž názvy zní: a) Na úsvitě dějin, b) Husitské revoluční hnutí a rumunské země, c) Valašská kolonizace ve středních a západních Karpatech, d) Období bojů proti Turkům. Pražský pobyt knížete Michala Chrabrého, e) Počátky národního obrození (koncem 18. a poč. 19. stol.), f) V bojích za národní a politická práva (od 40. let 19. století do poč. 20. stol.).

I.

NA ÚSVITĚ DĚJIN

Počátky dějin prapředků rumunského národa, jediného národa původu latinského, který si uchoval název odvozený od města Říma, jsou starší nežli dějiny prapředků Čechů. Jestliže dějiny Rumunů třeba položit už do doby Dáků, žijících severně dolního Dunaje ve stoletích před n. l. a do doby jejich romanizace na počátku n. l. (zejména v l. 106–271), dějiny Čechů se začínají až slovanským osídlením území ležícího severně středního Dunaje (v pozdějších Čechách, na Moravě a ve Slezsku) v 5.–6. století n. l.

Také ve vývoji ke státnímu životu měli prapředkové rumunského národa náskok. Prvé pokusy o etatizaci se u nich začaly už okolo r. 44 n. l., kdy kníže Burebista položil základy dáckého státu (Dacie), a zejména v letech 87–106 n. l., kdy stát tento byl konsolidován v oblasti dnešního Sedmihradska pod vedením dalšího knížete Decebala; potom nastaly nové etatizační změny v době římské nadvlády ve staré Dacii (106–271 n. l.). — Nejinak tomu bylo také v ohledu kulturním, zejména pokud jde o christianizaci, která se začala v dako-románském prostředí už ve 4. stol. n. l.,

přicházejíc z latinského prostředí, zatímco v českých zemích před 8.—9. stol. k tomu nedošlo.

V 2. pol. 1. tisíciletí n. l. nastaly však ve vývoji českém a rumunském změny a život se zrychlil zase v prostředí českém, zatímco na půdě rumunské byl narušován stěhováním rozličných barbarských etnik, přicházejících ze severního Černomoří; tím tam došlo ke stagnaci a to v každém ohledu. V době, kdy na české půdě vznikl pod vedením Samovým prvé slovanský stát (623—658 n. l.), bylo na obou stranách východních Karpat, pokud jde o písemné zprávy, hlucha a jako by bez života. Jedině archeologické nálezy, místní názvosloví i rozličné jazykové doklady svědčí o kontinuitě místního dáko-románského etnika. Krátce poté, co v 9. stol. vznikla u západních (moravských) Slovanů mohutná velkomoravská říše, co severně dolního Dunaje se šířil stát bulharský a do střední Evropy pronikly maďarské kmeny, v Sedmíhradsku činili pokusy (v 1. pol. 10. stol.) o jisté politické slovansko-rumunské organizace 3 vojvodové (Menu-morot v kraji biharském, Glad v Banátě, Gelu ve středním Sedmíhradsku); podrobnějších zpráv o trvání a osudech těchto organizací však nemáme. Také v době, kdy velkomoravskou říši vystřídala v 10. stol. český stát pod vedením dynastie Přemyslovců, který obsáhl rozsáhlé území pozdějších Čech, Moravy, Slezska i kusy Slovenska, o životě v rumunském prostředí (severně dolního Dunaje) nevíme mnoho. Nejinak tomu bylo (na rozdíl od českých dějin 11.—12. stol.) s rumunským vývojem té doby. Jsou jen kusé zprávy o Vlaších na půdě sedmíhradské, o několika pokusech na různých stranách rumunského území o politickou organizaci, o postupné inkorporaci východní části staré Dacie do rámce uherského státu (ve stol. 10.—12.).

Přes tyto vývojové rozdíly začaly se vztahy mezi územím českým a rumunským dosti záhy. Docházelo k nim nepochybně už v době expanze římského imperia na středním Dunaji; pokračovalo se v nich v době tzv. stěhování národů, po příchodu Slovanů do staré Dacie a do střední Evropy. Slovanský živel (v 5.—6. stol. ještě málo diferencovaný) uplatnil se také na území sedmíhradském i východokarpatském a přispěl (vedle romanizovaných Daků) jako další složka ke vzniku rumunského národa a jazyka. Vztahy dále pokračovaly, lze se právem domnívat, také v době bojů středoevropských Slovanů s Avary a Maďary, zejména v době velkomoravské říše, která koncem 9. stol. (za knížete Svatopluka) sahala hluboko na východ, až do Potisí a na okraj západního Sedmíhradska. Vše nasvědčuje také tomu, že zárodky slovanské slovesné kultury, která byla založena na půdě velkomoravské, a která byla běžná po celý středověk také v rumunském prostředí, byly přineseny na půdu rumunskou — aspoň do jisté míry — už prostřednictvím velkomoravským (v 9. či v 10. stol.) a nikoliv teprve po pádu velkomoravské říše vlivem jihoslovanských literátů (v 10.—13. stol.). Na to ukazují zřejmé „moravismy“ v starorumunském jazyce.²

² J. Macúrek, *La mission byzantine en Moravie au cours des années 863—885 et la portée de son héritage dans l'histoire de nos pays et de l'Europe*. Magna Moravia. Praha 1965, 1—70.

II.

HUSITSKÉ REVOLUČNÍ HNUTÍ A RUMUNSKÉ ZEMĚ

V prvních staletích rozvoje českého státu (v 10.—13. stol.) není zřetelnějších dokladů — až na ojedinělé zprávy týkající se účasti sedmihradských Vlachů v bojích uherských králů s českými Přemyslovci³ — které by svědčily o česko-rumunských vztazích té doby. Tehdejší český stát byl obrácen — přes všechny výkyvy ve své orientaci směrem na východ — více na západ; na druhé straně rumunské území bylo opět a opět ničeno vpády rozličných barbarských etnik, které přicházely ze severního Cerno-moří. Vlivem toho několikrát pokusy o rumunské státní organizace (ať už v Dobrudži či ve Valašsku či v Moldavsku) se probíjely v 11.—13. stol. jen s obtížemi a nesouvisle. Poměry se v řečeném ohledu změnily teprve ve 14. a 15. století. V souvislosti s tím dosavadní dlouhá mezera v přímých česko-rumunských kontaktech byla koncem 14. a 15. stol. vyplněna a to způsobem zvlášť bohatým.

Nové spojení mezi českým a rumunským územím se začalo vlivem pražské university, kde se objevili koncem 14. stol. také příchozí ze Sedmihradska a Moldavska, mezi nimiž nechyběli zřejmě ani místní Rumuni. Právě vlivem pražské university a vlivem účasti příslušníků z rumunského prostředí na ní, byly vztahy našeho a rumunského území velmi umožněny: a to ať už za husitského revolučního hnutí, či krátce po něm. Takto nastala v 15. stol. jedna z nejvýznamnějších a nejskvělejších kapitol ve vzájemných vztazích českého a rumunského prostředí, kapitola, v níž kontakty česko-rumunské se projeví jasněji a výrazněji nežli mezi českým územím a mnohými jinými evropskými zeměmi. Šlo tu o velmi blízký vývoj: a) v oblasti vlivů husitského revolučního hnutí, b) v oblasti politických a vojenských událostí za vlády českého krále Jiřího a moldavského knížete Štěpána, c) v otázce vzniku prvních rumunských literárních památek vlivem husitským, d) v oblasti vlivů staročeského jazyka na slovansko-rumunské jazykové památky (v 15. a poč. 16. stol.).⁴

³ M. Dan, *Cehi, Slovaci și Români în veacurile XIII—XVI*. Sibiu 1944.

⁴ Z dosavadní literatury: N. Iorga, *Istoria literaturii religioase a Românilor până la 1688*. Bukurešť 1904, 15—41. — J. Macůrek, *Husitství v rumunských zemích*. ČMM LI, Brno 1927, 1—95. — Týž, *Čeští válečníci v krajinách černomořských koncem 15. stol. Českou minulostí*. Práce zák. V. Novotného, Praha 1929, 194—203. — Týž, *Čeští válečníci v polském vojsku v Podněstří v letech 1531—1538*. ČMM LV, Brno 1931, 313—328. — Týž, *K počátkům slavisticko-historických studií Zd. Nejedlého*. SPFFBU Brno 1953, 36—43. — L. Demény—J. Pataki, *A huszita forradalmi mozgalom alterjedése hazánkban és hatása a parasztok 1437—1438 évi felkelésére*. Kolozsvári tudományegyetem 1945—1955. Kluž 1956, 223—233. — L. Demény—J. Pataki, *Husitské revoluční hnutí na území lidové republiky Rumunské*. Sborník „Mezinárodní ohlas husitského hnutí“. Praha 1957, 185—220. — Fr. Kavka, *Český a slovenský obchod s textilními výrobky v rumunských zemích*. Sborník historický, Praha 1957. — C. C. Giurescu, *Causele refugierii husitilor în Moldova și centrele lor în această țară*. Studii și articole de istorie, VIII. Bukurešť 1960, 27—44. — Týž, *Útočiště husitů a jejich střediska v Moldavsku*. SPFFBU Brno 1961, 105—120. — S. Papacostea, *Știri noi cu privire la istorie husitismului în Moldova în timpul lui Alexandru cel bun*. Studii și cerc. Istorie XIII. Bukurešť 1962, 230—258. — P. P. Panaitescu, *Husitismul și cultura slavonă*

Sledujme především vlivy husitského revolučního hnutí na rumunské půdě, — Prvé zprávy o ohlase husitského učení na rumunském území a to v horních částech moldavského knížectví, které bylo prostoupeno četnými saskými a maďarskými koloniemi, hlásícími se původně ke katolické církvi, spadají do r. 1431.⁵ V prameni z té doby se uvádí jistý Jakub (byl nepochybně totožný s Jakubem de „Moldavia“, zapsaným okolo r. 1410 na filosofické fakultě Karlovy university v Praze), který se dostal na východ Karpat přes Krakov (přes Polsko) a po příchodu (s několika druhy) do moldavského knížectví začal tam šířit husitskou ideologii. Přitom je příznačná zpráva,^{5a} podle níž uvedení husitští kazatelé se nespokojovali jen s propagováním husitských myšlenek, ale připravovali místní lid, který se k nim přidal, k boji podle způsobů husitských táboritů.

K těmto skutečnostem se víže především list moldavského katolického biskupa Jana z Ryzy (Ioannes de Ryza), adresovaný 5. III. 1431⁶ z moldavského hlavního města (zv. Moldavia či Baia) krakovskému biskupu Zbyhněvu Olešnickému, vůdčímu činiteli v polské katolické církvi, proslulému svou oddaností k Římu i nenávisť k českým husitům. Uvedený moldavský biskup, podřízený do jisté míry hlavně polského katolicismu, informoval Zbyhněva Olešnického o situaci v Moldavsku, o tamější činnosti husitského kazatele Jakuba i jeho druhů a žádal krakovského biskupa, vlastně i polského panovníka o zákrok proti moldavským kacířům.

Prosba moldavského katolického biskupa nevyzněla naprázdno. Nepochybně na podnět Zbyhněva Olešnického vyzval polský panovník Vladislav Jagello 6. V. 1431⁷ moldavského knížete Alexandra, využívaje té

in Moldova, Romanoslavica X. Bukurešť 1964, 275 ad. — Tr. Ionescu-Nișcov, *Husitica in istoriografie română*. Romanoslavica X. Bukurešť 1964, 365 ad. — Týž, *Husitica v rumunské historiografii*. CsCH XIV. Praha 1968, 104–115. — J. Macúrek, *Dvoji návrhy 2. pol. 15. stol.: České krále Jiřího z Poděbrad a moldavského knížete Štěpána*. SPFFBU 1965, 93–101. — Týž, *K otázce česko-ukrajinských a česko-rumunských vztahů ve 2. pol. 14. stol. a v 1. pol. 15. stol.* Slovenské historické studie III, 1960, 127–184. — Týž, *Působila česká listina na listinu moldavskou ve 2. pol. 15. stol.?* Studie z dějin kulturních vztahů česko-rumunských a česko-ukrajinských. SPFFBU 1960, 25–54. — Týž, *A influențat actul ceh de cancellarie documentele moldovenești in a doua jumătate a secolului al XV lea?* Studii. Revista de istorie. Bukurešť 1968, nr. 1, 3–20. — Týž, *Zwei Entwürfe aus der 2. Hälfte des 15. Jhdts für die Organisierung Europas: des böhmischen Königs Georg v. Podiebrad und des moldauischen Fürsten Stefan Gr.* Revue roumaine d'histoire. Bukurešť 1969, 501–515.

⁵ Je nepochybně omylem názor, že první stopy o činnosti husitů na rumunském území sahají do r. 1420 (tak čteme ve sborníku „Mezinárodní ohlas husitství“, 197). Zápis o tom se zachoval v levočské kronice; je však nepochybně nesprávný a vztahuje se až k pozdějším letům.

^{5a} *Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae ill.* XII. Krakov 1891, 290.

⁶ Kopie listu moldavského biskupa uchovala se v archívu německého řádu v Göttingen (viz regesta archivu v publikaci W. Hubatsch-E. Joachim, *Regesta hist.-diplom. ordinis s. Mariae Theutonicorum 1198–1525*, vol. I–IV. Göttingen 1948–1952. Otiskl ji nepřesně S. Papacostea, viz příl. č. 1.

⁷ Vladislav Jagello moldavskému knížeti Alexandrovi 6. V. 1431 (*Monumenta medii aevi hist. res gestas Pol. illustr.* XII, 254–255): „Sane quia, ut relacio quorundam... nos instruxit, rem lugubrem et dolendam audivimus, quomodo quidam Jacobus erroris cecitate deceptus in terras dicionis Vestre... adveniens iuncto sibi quodam monacho apostata de ordine Minorum heresim Hussitarum nephan-

skutečnosti, že Moldavsko bylo poč. 15. stol. ve vasalském poměru k Polsku,⁸ aby neponechával husitské kazatele ve své zemi; měl je dát zatknout a poslat do Krakova, kde měli být polskými preláty prozkoumáni a potrestáni. „Ze všeho toho, čteme v přípisě polského panovníka, může v Moldavsku nastat jenom zhouba.“ Vladislav Jagello uváděl jako příklad českou zemi, která prý „kdysi byla proslulá a bohatá, a která vlivem husitství strašně zchudla a dostala se do největší bídy“. K těmto koncům může dojít podle Vladislava Jagella také v moldavské zemi.

Obraz, který se objevuje v pozadí přípisů moldavského biskupa i polského krále, doplňuje ještě list krakovského biskupa Zbyhněva Olešnického z 2. pol. r. 1432⁹, adresovaný kardinálu Julianu Caesarinimu. Podle tohoto listu vznikla v Podněstří liga namířená proti katolickému Polsku, jejímiž členy byly oblasti hlásící se k pravoslaví, a to: Litva v čele s knížetem Svidrigalem, rusínské země a Moldavsko. „Ještě nebezpečnější je, čteme tam, že moldavský kníže Alexandr připustil, aby v jeho zemi působil jistý minoritský klerik a šířil „husitské bludy“. Tento klerik podle Zbyhněva Olešnického strhl na sebe už část moldavského lidu, který z jeho podnětu se snaží žít a vystupovat dokonce se zbraní v ruce podle vzoru českých husitů.

Přes všechny zákroky z Polska husitský kazatel Jakub neustal se svými druhy ve své činnosti. Kupodivu našel oporu u soudobého moldavského knížete Alexandra (1400–1432), který příkazů dodaných z Polska neuposlechl. Nejenže nedal Jakuba s jeho druhy zatknout, ale umožnil jim další činnost ve své zemi, v níž vydal dokonce zvláštní oběžník, adresovaný místnímu obyvatelstvu s žádostí aby se nikdo neodvažoval bránit v jejich činnosti. Jmenovaní měli žít svobodně a měli šířit dále své reformní myšlenky. Kdo by z domácích lidí neposlechl tohoto příkazu, čteme dále ve jmenovaném oběžníku, měl být potrestán peněžitou pokoutou.

dissiman Deo et hominibus odibilem publice impune permittitur dogmatisare et lingua sua impudica statum universalis ecclesiae conviciis non veretur lacerare... Ex qua re profecto nichil aliud quam vestrum et vestrorum excidium et destructionem perpendimus procurari, nisi huic morbo pestilenti celeri fuerit remedio provisum, quod illius regni Bohemie olim incliti, nunc miserabilis ruina tam insperate veniens concludit ineffabili argumento... Fidelitati Vestre consulimus et consulendo monemur, quatenus... prefatum Jacobum cum suis complicitibus comprehensum nobis et regni nostri prelati et maioribus dignemini tradere, ut... examinaretur et examinatus dignam subeat disciplinam.“

⁸ C. Racovița, *Inceputurile suzeranității polone asupra Moldovei 1387–1432*. Revista istorică română X, 1940, 300–303.

⁹ Zbyhněv Olešnický kardinálu Jul. Caesarinimu 2. pol. 1432 (Mon. medii aevi hist. res. gestas Poloniae illustr. XII, Krakov 1891, 290.): „Est etiam cum duce predicto Switrigal et Ruthenis in liga quidam woyewoda Moldawie... potens schismaticus..., et quod periculosus est, admisit in dominio suo quandam sacerdotem religiosum de ordine Minorum sectam Hussitarum publice predicare et docere, et hic seduxit iam maximam partem plebis et vadit per campestria habens maximam sequelam populi et turbarum, docens eos et exercitus ducere et modos omnes tenere, qui ab hereticis Bohemie observantur. Dominus autem rex noster et prelati sui ac barones scripserant woywode predicto satis dure, ne teneret talem erroneum virum in dominio suo, sed mitteret eum hic ad regnum Poloniae captum, per prelatos ecclesiasticos examinandum; quod forte magis movit illum ad tenendum eum, nam post hec scripta festum edictum fecit in tota sua terra, ne aliquis eum sub certis penis molestare auderet, sed quo libere viveret et predicaret sectam.“

V oběžníku se opakovala slova, která čteme už v citovaném listu moldavského katolického biskupa, podle nichž „měl každý, kdo by ublížil moldavským husitům, zaplatiti poplatek ve výši 20 tureckých zlatých“, sumu na svou dobu velikou.

Je otázka, co vedlo moldavského knížete Alexandra k takovým opatřením ve prospěch husitského kazatele Jakuba i jeho druhů a ke zmíněné ohleduplnosti k nim. Je otázka, co ho přimělo k tomu, že neuposlechl příkazů se strany představitelů polské státní i církevní moci. Nebyly to asi pouhé sympatie k husitskému učení či k bohoslužebné praxi moldavských husitů, která se podobala v mnohém ohledu (např. v přijímání podobojí) pravoslavnému náboženskému usu, běžnému u Moldavanů hlásících se k pravoslavné liturgii a věrouce. Rozhodovala nepochybně spíše skutečnost, že přičiněním moldavských husitů se rozkládala moldavská katolická menšina, soustřeďující se v několika městech, obývaných katolickými Sasy a maďarskými kolonisty, a posilovalo se nepřímě postavení a síla moldavské pravoslavné církve. Působilo tu zřejmě určité zaujetí vůči katolickému světu, reprezentovanému na východě Karpat Polskem. Měly tu nepochybně vliv také motivy politického rázu, úsilí o změnu dosavadního vasalského poměru moldavského knížectví k polskému království. Byla tu nepochybně snaha odpoutat se od politického svazku s Polskem, které (stejně jako uherský stát) si hledělo udržet či vytvořit politickou nadvládu ve východokarpatském Podněstří. Měly tu asi vliv také hospodářské momenty, neboť k husitství se v Moldavsku přihlásil především lid některých severomoldavských měst, která byla zdrojem příjmů pro moldavskou státní pokladnu a těšila se tudíž přízni ústřední moldavské státní moci.

Nová propagace husitství v Moldavsku spadá do r. 1437. Zprávy o svobodě, které se těšili moldavští husité, se zřejmě roznesly daleko široko. Byly nepochybně známé také v sousedním Sedmihradsku v jižních Uhrách, kde se o propagaci husitství zasloužil snad už ve 20. a zejména v 30. letech Blažej z Kamenice, který se seznámil s husitským učení (podle soudobého pramene) za svých studií na Karlově universitě, a který je potom propagoval po návratu domů. Tím způsobem si třeba vysvětlit, že r. 1437 se do Moldavska vystěhovala početná husitská emigrace z jižních Uher a ze Sedmihradska, a to pod vedením duchovních Tomáše a Valentina. O této emigraci informuje sedmihradská kronika, která píše o tom, že dva duchovní z městečka Kamenice (v jižních Uhrách z okolí Petrovaradína) jménem Tomáš a Valentin, kteří se hlásili k husitství, opustili svůj domov se svými stoupenci a odebrali se do severovýchodního Moldavska.¹⁰

Zajímavou epizodu v rámci propagace husitství v rumunském Moldavsku tvoří události z 50. let 15. století. Někdy v l. 1450–51 zavítal k moldavským husitům záhadný Konstantin Angličan, který navázal předtím

¹⁰ *Chronica Minorum*, rkp. v býv. Batthyaneu v Albě Julii v Sedmihradsku f. 40: „Tunc etiam duo literati de eadem Kamancz videlicet Thomas et Valentinus cum quibusdam hominibus insanis et mulierculis consilio inito noctu recedentes ad regnum Modvae intraverunt.“

v Praze styky s českými utrakvisty a potom usiloval o jejich spojení s cařihradskou církví. Počátkem r. 1452 prohlásil v Cařihradě, že se zdržoval nějaký čas v knížectví moldavském, kde byl svědkem velké činnosti moldavských husitů a jejich duchovních.^{10a} — K r. 1461 poučuje soudobý historický pramen opět o moldavských husitech (Usiti de Moldavis), označuje je za radikální husitskou sektu.¹¹ V té věci nepochybně vystihoval skutečnost a to tím spíše, víme-li, že na věrouku moldavských husitů působilo také radikální jihoslovanské bogomilství.

Zvláštní místo mezi moldavskými husity a ve stycích českého i moldavského území zaujali koncem 15. stol. Čeští bratři, vypuzení z Moravy (r. 1481) uherským králem Matyášem, který obsadil krátce předtím, za bojů vedených s českým králem Jiříkem z Poděbrad, Moravu a Slezsko.¹² Odchod Českých bratří z Moravy do Moldavska nebyl nahodilostí. Bratři byli nepochybně dobře informováni, jak svědčí jejich cesty po střední, východní a jihovýchodní Evropě, o tamějších poměrech, o moldavských husitech i o náboženské svobodě, které se tito těšili na území moldavského knížectví.

Když Čeští bratři přišli do Moldavska, byli, jak vypravuje jejich vedoucí Mikuláš Slánský, od tamějšího vévody Štěpána velmi mile přijati. Jmenovaný kníže jim dovolil — snad proto, že byl spojencem Jiřího z Poděbrad v době společných zápasů, vedených s uherským králem Matyášem — aby se usadili, kdekoliv by se jim zalíbilo a aby si založili město. Je velmi pravděpodobné, že Čeští bratři se podle toho zařídili; není ovšem známo, na kterém místě. — Jinak o pobytu Českých bratří v Moldavsku koncem 15. stol. nevíme mnoho. Zmínky v pramenech mluví jen o jejich postupném návratu na Moravu (po smrti krále Matyáše r. 1490). Ale také po r. 1490 zůstali zřejmě někteří bratrští emigranti na moldavské půdě, nemíníce se vrátit do starého domova.

Je otázka, kde se husitství v Moldavsku šířilo, a kde se usadili husité, kteří tam přicházeli z jižních Uher, ze Sedmihradska i z českých zemí. Jde asi o 7 městeček, položených v severním Moldavsku: Trotuș, Bacău, Roman, Tîrgul-Neamț, Cotnari, Huși, Ciubarciu a několik osad v jejich okolí. — Trotuș bylo staré moldavské městečko, založené už v 13. stol. a osídlené vesměs saskými a maďarskými kolonisty. Tam se zastavila (r. 1437) skupina jihouherských husitů, vedená kleriky Tomášem a Valentinem. Tam jmenovaní klerikové přeložili bibli do maďarského jazyka. — Bacău bylo neméně staré moldavské městečko, které bylo rovněž osídleno Sasy a maďarskými kolonisty. — Totéž lze říci o městech: Roman, Tîrgul-Neamț a Cotnari. Městečko Huși, ležící na středním toku řeky Prutu, bylo podle jedněch autorů založeno až v 15. stol. a to po příchodu husitů; odtud bylo odvozováno jeho jméno. Podle jiných autorů bylo tak nazváno podle místního nebo osobního moldavského názvu (Hus). Ať tak, či onak, ani tato osada se bez souvislostí s husitským hnutím a s husitskými emigracemi asi nevyvíjela.

Pokud jde o česko rumunské vztahy v oblasti vojenské a politické 15. stol., třeba vzpomenout, že Jiří z Poděbrad (1458—71) byl zřejmě v poli-

¹¹ O Konstantinu Angličanovi J. Mac ů r e k, *Husitství v rumunských zemích*, 60.

¹² Tamtéž, 67.

tických stycích s moldavským knížetem Štěpánem (1457–1504), který byl hlavním představitelem protitureckého boje v jihovýchodní Evropě v 2. pol. 15. stol. Oba panovníky spojovaly společné zájmy proti expanzivní politice uherského státu i společné úsilí o novou organizaci Evropy na mírovém základě. V Čechách Jiříka z Poděbrad i v Moldavsku knížete Štěpána se objevovaly v téže době plány protiturecké ligy, kterou mělo tvořit mnoho evropských států a národů, jednak plány na novou organizaci křesťanských panovníků a evropských států a to bez supremacie římského impéria, bez převahy kurie papežské i jejich satelitů, jakým byl v 2. pol. 15. stol. uherský král Matyáš.¹³ Bez vzájemných styků obou panovníků k tomu asi nedošlo.¹⁴

Zajímavou kapitolou v česko-rumunských vztazích 15. stol. je účast českých vojenských jednotek v bojích na půdě rumunské i užívání husitských zbraní přitom.¹⁵ V pohusitské době se husitští válečníci vyskytovali nejen na Slovensku, v Polsku, ale také v Sedmihradsku i jinde na rumunském území, kde se často uplatňovali v bojích s Turky i jinými nepřáteli rumunského světa díky svým osvědčeným zbraním (hákovnice, tarasnice, pavézy, tábořské vozy). Např. r. 1443 se v Brašově vyráběly tábořské vozy i pušky a to pod vedením českého rotmistra. V Brašově, v Sibini, Aiudu i v jiných sedmihradských městech byly budovány obranné kostely na způsob kostelíků husitských. V l. 1475–6 moldavský vévoda Štěpán potíral turecká vojska, která tehdy pronikla na moldavské území, za přispění českých rot. R. 1481 čteme opět o husitských zbraních (houfnice, tarasnice aj.), které užíval moldavský kníže Štěpán v bojích s Turky. — České husitské roty se ovšem neobjevovaly jen na straně moldavské, nýbrž také a to nejednou v bojích s ní. Např. r. 1485 české vojenské roty sloužily na polsko-moldavských hranicích; r. 1497 se spolu s Poláky účastnily válečného vpádu z Polska do moldavského Podněstří. Stejně r. 1509 byli čeští žoldněři, vedení Čechem Černínem, v polském vojsku, které útočilo na Moldavany.

Otázky prvých překladů náboženských textů do rumunštiny, kterou před mnoha lety nadhodil N. Iorga,¹⁶ domníváje se, že se tak stalo vlivem husitských revolučních myšlenek, byla v rumunské i jiné literatuře už velmi často ventilována. Ať tak či onak, vše nasvědčuje tomu, že nejstarší překlady náboženských traktátů do rumunštiny (např. žaltáře Skejanského) vznikly někdy okolo pol. 15. stol. a to buď v severním cípu Sedmihradska nebo v sousedních částech severozápadního Moldavska, kde se husitské hnutí nejvíce rozšířilo. Jejich jazykové zvláštnosti (hungarismy,

¹³ Tamtéž, pozn. 4.

¹⁴ J. Macůrek, *Dvoji návrhy 2. pol. 15. stol.*, pozn. 4. — Týž, *Zwei Entwürfe...*, pozn. 4.

¹⁵ J. Macůrek, *Husitství v rumunských zemích...*, 85, a d. — viz studie téhož autora cit. v pozn. 4. — Analogicky tomu bylo v letech pozdějších. Z dokladů, které se týkají sedmihradského prostředí, a které dosud zveřejněny nebyly, lze aspoň uvést zmínku k r. 1492, v níž se mluví o houfnicích a tarasnicích (StA v Sibini, od. Documenta, k r. 1492, nr. 519: „Stefanus Bator iudici ac iuratis Cibiniensibus: vaivoda instrumenta bellica postulat, videlicet hophniczas duas et ad id triginta duo lapides, item unum tharazk et viginti lapides etc.“).

¹⁶ N. Iorga, cit. čl. v pozn. 4.

sasismy) napovídají dokonce, že památky tyto byly psány v prostředí sedmihradských či moldavských Maďarů a Sasů a to za účelem husitské propagandy mezi místními Rumuny, anebo že byly přeloženy rumunským autorem, který pocházel z uvedeného národnostně smíšeného prostředí.

Stopy vlivů spisovné češtiny a české listiny v slovanských listinách, které byly psány v 15. stol. na půdě moldavské, souvisejí zcela zřejmě s rozmachem českého jazyka, spisovné češtiny, s jejím vlivem ve střední i východní Evropě (v Uhrách, Polsku, západní Ukrajině) i s přímými politickými a kulturními česko-moldavskými styky 15. stol. V slovansko-moldavských listinách (gramotách) jsou nesporné bohemismy.¹⁷ Rozličné výrazy slovansko-moldavské listiny 15. stol. odpovídají staročeskému jazykovému usu. Jsou tam zřejmé české kořeny či základy slov. Jsou tam staročeská slova, česká nářečí, česká fraseologie, české podoby slov i celých vět. Některé „bohemismy“ v slovansko-moldavských gramotách 2. pol. 15. stol. jsou zvláštního druhu. Neboť středověká čeština pojala do svého slovníku i mnohá cizí slova; tato znárodnila (počeštila) a stala se jejich nositelem či šířitelem. Platí to např. o slovech: glejt, hold, glejtovat, holdovat, která jsou sice německého původu, ale která se rozšířila v 15. století ve střední a východní Evropě vlivem tehdejší spisovné češtiny. Mnohá slova či vazby, vyskytující se ve slovansko-moldavských listinách 15. století mohla tam přejít přímo z české literární památky. Jiné výrazy se tam mohly dostat z polského či uherského prostředí, které v 15. stol. českým kulturním vlivům podléhalo. V každém případě mnohé z výrazů slovansko-moldavské listiny, které kdysi byly pokládány za polonismy nebo ukrajinismy, třeba spíše označit za typické bohemismy.

Souvislost mezi českou a slovansko-moldavskou listinou je zřejmá také počátkem 16. stol. Některé slovansko-moldavské listiny z počátku 16. stol. např. z l. 1506–10) vztahující se k Moldavsku, mají zjevné české kořeny slov i přímo česká slova. Jde tu zejména o takové slovanské listiny, které byly psány písařem českého a uherského krále Vladislava Jagellovce, v jehož kanceláři (české i uherské) čeština byla především jednacím jazykem.

III.

VALAŠSKÁ KOLONIZACE VE STŘEDNÍCH A ZÁPADNÍCH KARPATECH

Důležitou kapitolu v našem tématu tvoří otázka tzv. valašské kolonizace, jejímž jevištěm bylo stejně Slovensko jako jižní Těšínsko a východní Morava, a která přispěla ke zvláštnímu ekonomickému i národopisnému charakteru středních a západních Karpat.¹⁸

¹⁷ J. Mac ů r e k, *Husitství*, etc. pozn. 4, 15.

¹⁸ J. Mac ů r e k, *Topografia românească din Valahia moravică*. Buletinul Soc. române de geografie. Tom XLII. Bukurešť 1924, 68–70. — D. Crânjală, *Rumunské vlivy v Karpatech se zvláštním zřetelem k moravskému Valašsku*. Praha 1938. — V. Chaloupecký, *Zur Geschichte der Walachen in den Karpaten insbesondere in der Slowakei*. Omagiul lui Ioan Lupăș. Bukurešť 1933, 133–151. — Týž, *Valaši na Slovensku*. Praha 1947. — Fr. D o s t á l, *Valašské povstání za 30leté války, 1621–1644*.

Počátky této valašské kolonizace u nás pocházejí z různé doby. Na východním a středním Slovensku spadají už do 14. stol., na západním Slovensku, na jižním Těšínsku a na východní Moravě až do konce 15. či do přelomu 15./16. stol. Vlastní rozvoj této valašské kolonizace nastal tu i tam až v 16. a poč. 17. stol. Její ukončení spadá do 17. stol.

Postup této valašské kolonizace byl místy živelný; souvisel s cestami Valachů po středních a západních Karpatech se shonem za travou pro horský dobytek a za hospodářským využitím vyšších horských prostorů. Její postup byl však místy takřka organizován a dál se za pomoci i se souhlasem některých feudálních vrchností. Třeba uvážit, že mnohé feudální rody, vlastníci majetky na Slovensku, na jižním Těšínsku a na východní Moravě, měly své majetky také v Sedmihradsku a v severních Uhrách (např. Rákokzyové, Illésházyové aj.); přitom přenášely z východu na západ rozličné způsoby při využívání horské půdy, lid i dobytek k tomu potřebný.

Valašská kolonizace, ovládaná úsilím o fruktifikaci dlouho neosídlených a hospodářsky nevyužitých vyšších horských prostorů, stala se na východní Moravě, jižním Těšínsku i na Slovensku jedním ze svérázných kolonizačních proudů v době feudalizmu. Šlo tu o zvláštní jev v našich dějinách: af už jde o jeho intenzitu, o dobu trvání (3 staletí), či o vytváření etnografických i hospodářských zvláštností. Všude ve středních i západních Karpatech se navazovalo na starší osídlení jednotlivých krajů, o které se zasloužilo už místní tj. domácí obyvatelstvo. Ale vlivem valašské kolonizace se pronikalo stále výše, do vyšších hor, kde starší domácí kolonizační hnutí se neuplatnilo či nebylo s to využít všech životních a hospodářských možností. Vlivem valašské kolonizace šel život ve vyšších místech středních a západních Karpat na nové cesty. Všude docházelo k osidlování horských ploch a k jejich hospodářskému zvládnutí. Všude byl vtiskován valašským salašnictvím, salašnickým chovem dobytka na horách, specifickým druhem horského hospodaření, vlivem nových výrobních způsobů, nový demografický, hospodářský, sociální i kulturní ráz, zvláštní lidová kultura. Život byl po každé stránce měněn. Nebýt této valašské kolonizace, která šla do středních a západních Karpat z východu, by se ráz života i ekonomiky na východní Moravě, v jižním Těšínsku i severozápadním Slovensku asi příliš nelišil od života a ekonomiky jiných českých a slovenských horských oblastí.

Ačkoliv prvotní Valaši (jak z počátku valašské kolonizace, tak v průběhu jejích dalších vln) byli cizími kolonisty u nás, byli všude nečetní (šlo často jen o jednotlivce či malé skupiny) i tonuli přímo v domácím obyvatelstvu slovenském a českém, usazeném zpočátku jen v předhůří, dali přece celkovému životu u nás svůj, tj. karpatský ráz. Časem dochá-

Praha 1956. — J. Macůrek, *Valaši v západních Karpatech*. Ostrava 1959 a tam cit. lit. — A. Hrabovštiak, *Vplyv valašskej kolonizácie na stredoslovenské nárečie*. Jazykoveda SAV XIII. Bratislava 1962. — D. Krandžalov, *Valaši na Moravě*. Olomouc 1963. — Časopis „Valašsko“, roč. I–IX (roč. IX 1965). — Fr. Kopečný, *Ještě k rumunskému přínosu do valašského slovníka*. Slezský sborník 1966. č. 2, 250–259. — A. Vašek, *Jazykové vlivy karpatské salašnické kolonizace na Moravě*. Praha 1967. — J. Macůrek, *Zur Frage der wallachischen Kolonization in den Westkarpaten*. Sborník „Viehwirtschaft und Hirtenkultur“. Budapest 1969, 244–257. — J. Štika, *Salaschenwirtschaft in Ostmähren bis Mitte des 19. Jahrhunderts*. Tamtéž, 258–287.

zelo všude k zajímavé symbióze cizího valašsko-karpatského i domácího živlu, k zajímavému splývání, prolínání a ovlivňování jedněch i druhých. Hranice mezi původním valašským a domácím lidem se postupně tratila. Už od konce 16. a zejména v 17. století název Valach se přesunoval na všechny horaly, kteří se zabývali salašnickým chovem dobytka a zpracováváním jeho produktů (mléka a vlny). V 1. pol. 17. století se stýkáme, pokud jde o označení horských oblastí východní Moravy, s výrazem Valašsko. Týmž názvem byl užíván v ojedinělých případech také pro jižní, hornatě těšínské Slezsko (ponejprv r. 1671).

O otázce etnicity původního valašského živlu, který zahájil a udržoval tzv. valašskou kolonizaci, se už mnoho psalo v literatuře české, slovenské i jiné. Dosud se objevují spory o tom, jaká byla účast skutečných Rumunů ve valašské kolonizaci na Slovensku i na východní Moravě. Slovo Valach bylo a je často vysvětlováno různě. Tu i tam nebývá vůbec ztotožňováno s pojmem Rumun ani s rumunským prostředím. Nebývá spojováno ani s cizím etnickým živlem. Spatřuje se v něm často různorodý etnický živel, pokud se zabýval horským pastevectvím. Tu i tam se mluví dokonce o domácím lidu nižšího hospodářského a sociálního postavení. Věci se vysvětlují tak, že slovo Valach neznalo tolik příslušnost k určité etnicitě, nýbrž spíše pouhého pasáka ovcí a později také horského zemědělce.

Co lze k tomu říci? Je nepochybné, že v pramenech, které mluví o Valaších na půdě slovenské, slezské, východomoravské, šlo o živel etnický ne vždy a všude přesně určitelný. Nelze vždy říci, k jaké etnicitě jej třeba řadit. Tím méně, že valašský živel přijímal do svých řad cestou po středních Karpatech nové a nové etnické prvky (ukrajinské, polské, slovenské). Ale popírat vlivy rumunské či vlivy pozůstatků původního rumunského elementu na půdě středních a západních Karpat (ve stol. 15.—17.) asi nelze. Nepochybné jsou tyto skutečnosti: a) V pramenech je postup Valachů po obou stranách Karpat z východu na západ bezpečně doložen. b) Je nepochybné, že do středních a západních Karpat (na straně uherské i polské) byly v 15.—17. století přineseny nové způsoby horského hospodaření, speciální zpracování produktů tohoto horského hospodaření, a to v té formě, jak byly běžné ve východních, tj. rumunských Karpatech. Proto bez poznání způsobu života a materiální východokarpatské kultury ekonomický a sociální život v horských oblastech Slovenska, Těšínska a východní Moravy nepochopíme. Bez šíření či působení ekonomických i sociálních zvláštností, typických pro valašské pastevectví v sedmihradských Karpatech a na Balkáně, si valašskou kolonizaci, která probíhala ve středních a západních Karpatech, nevysvětlíme. c) Spolu s ekonomikou byly do západních Karpat přineseny, a to hromadným způsobem, zvláštní osobní příjmení, názvy míst, výrazy, týkající se horského dobytka a zpracování jeho produktů (mléka a vlny). Ani těmto výrazům, bez souvislosti valašské kolonizace u nás, se vzdáleným východokarpatským prostředím, s rumunským etnikem, s rumunským jazykem, neporozumíme. Nepochopíme vše to, neuznáme-li jejich rumunskou provenienci nebo aspoň rumunské zprostředkovací vlivy.

V tomto směru třeba citovat aspoň některá slova z oblasti západního Slovenska, jižního Těšínska a východní Moravy, která se objevují v pra-

menech 16.—17. století: a) osobní výrazy: Batrin (staříček, na vsetínském panství, ve vsetínské pozemkové knize), Mitru (na jižním Těšínsku), Dragan (na jižním Těšínsku), Roman (na východní Moravě), Vaka (na Vsetínsku); b) místní výrazy: Magura (hora, častý název na Slovensku i na Moravě), Gruň (hora, častý název na Slovensku, na Těšínsku i na východní Moravě); c) výrazy, týkající se zaměstnání a života horských pastevdů: košar (ohrada pro ovce), putyra (nádoba při dojení ovcí), čula, čulena (ovre s malými boltci), vitula, vetula (jalová či stará ovce, název zjištěný na Vsetínsku), budz (měkký ovčí sýr, slovo užívané na Těšínsku i na Slovensku), porčovina (vepřové maso, též přezdívka pro nečistého pastýře, běžná na středním Slovensku), dimikat (syrná polévka), vrzula (zelná polévka), kadaňa (nadávka, zjištěná na Vsetínsku), gury (výslužka ze zabíjačky, podbradek), pukryša, geverec, gasať (hltavě jíst), terigať, turnút (obrátit se) atd. — Třeba připojit ještě řadu slov slovanských či jiných (např. albánských), zprostředkovaných pravděpodobně rumunským prostředím v době valašské kolonizace u nás: bača, vojvoda, čoban, deal, pirta, žinčica, krdel, kyčera, kikula, geleta, striga, sihla, vatra atd.

Nutno uzavřít: bez účasti, bez přímého i nepřímého vlivu rumunských pastevců, bez jejich ekonomiky a sociálních řádů si povahu valašské kolonizace ani ve středních ani v západních Karpatech nevysvětlíme. Všude tam se zachovaly určité hospodářské řády a způsoby, rozličné východokarpatské termíny i výrazy, a to takřka v anachronické formě.

Počet Valachů, kteří přicházeli do západních Karpat z dalekých východních či středních Karpat, nebyl na území slovenském a moravsko-slezském nikdy zvlášť velký. Šlo jen, jak už bylo řečeno, o malé hrstky či hloučky lidí, kteří přímo tonuli v domácím, českém i slovenském osídlení, které se dlouho omezovalo jen na podhůří a horská údolí. Ale vliv těchto jedinců či hrstek lidí rostl a byl přímo umocňován za postupného splývání cizích Valachů s domácím (slovenským i českým) elementem, který pozvolna pronikal také do vyšších míst středních i západních Karpat a mezi Valachy tam žijící. Tito zase časem hojněji sestupovali z vyšších hor do údolí a usazovali se v podhorských vesnicích. Avšak poměrně malý počet cizích Valachů nabyl velký význam vlivem svých zvláštních hospodářských způsobů, pokud šlo o využití horské půdy a zpracovávání dobytčích produktů (mléka a vlny). Vliv nové výroby a nového využívání horských ploch podle východokarpatských vzorů je ve středních a západních Karpatech více než jasný. Svědectvím toho jsou také výše uvedené zeměpisné názvy, osobní příjmení i výrazy, týkající se zaměstnání a salašnického způsobu života.

Nakonec třeba dodat, že z hlediska využití horské půdy ve středních a západních Karpatech znamenala takto chápaná valašská kolonizace 15.—17. století nový vzestup života, realizovaný bez velkých investic na dosud neplodné či ladem ležící vyšší horské půdě. Kolonizace tato byla za soudobých podmínek kladným jevem a v hospodářském ohledu působila příznivě dlouho. Změny měly nastat až koncem 18. a počátkem 19. století, kdy vzrostla cena lesního dřeva a kdy nastal racionální způsob lesního hospodaření.

IV.

OBDOBÍ BOJŮ PROTI TURKŮM.
PRAŽSKÝ POBYT KNÍŽETE MICHALA CHRABRÉHO

Novým tmelem, který spojil české, slovenské i rumunské území v 16. až 17. století byla oboustranná účast v protitureckých bojích (zejména v 17. století). Situace byla tehdy na té i druhé straně různá. Poněkud stranou těchto bojů byly tehdy české země, i když ani tam přímé turecké nebezpečí nechybělo (např. za vpádů na východní Moravu ve 2. polovině 17. století). Jinak však také české země měly s tureckou otázkou mnoho společného. Na českých zemích spočívala hlavní finanční břemena v době protitureckých bojů, vedených Habsburky, 16. i 17. stol. Více ovšem bylo tureckým nebezpečím ohroženo Slovensko, zejména jeho jižní části s Komárnem a Novými Zámky.

V rumunském prostředí byla situace jiná. Valašsko (Țara Românească) i Moldavsko (Moldavie) se Sedmihradskem (Ardeal) podlely tureckému náporu už v 1. polovině 16. století. Ale všechny tři rumunské země byly spravovány až do konce 17. století vesměs vlastními, tj. domácími knížaty a udržovaly si (za určité poplatky či dávky) vnitřní samostatnost také pod tureckou nadvládou. Vysoká Porta se nevměšovala vcelku nikdy do jejich vnitřních záležitostí. Spokojovala se s uznáním turecké supermacie, s odváděním určitých naturálních a peněžitých darů, s průchodem tureckých vojsk přes rumunské území. Tato určitá volnost pohybu umožňovala některým rumunským knížatům, že činili opět a opět pokusy o to, aby se vymanili z turecké nadvlády, a to ať už vlastní silou, či se zahraniční pomocí.

Ve svém zápase o to se rumunská knížata nejednou setkala také s českým a slovenským územím. Nepřihlížíme-li k několika emigrantům, kteří se ocitli na slovenské i české půdě už v 16. století (např. Aron r. 1560 až 1562 v turčanském komitátu,¹⁹ M. Petrașcu z Moldavska r. 1591 na Moravě²⁰), velmi významná epizoda v česko-rumunských vztazích z konce 16. a poč. 17. století je spojena s postavou knížete Michala Chrabrého (1593 až 1601),²¹ který spojil na přelomu 16.—17. století na krátko všechny rumunské země (Valašsko, Moldavsko, Sedmihradsko) v jeden celek.

Při tomto svém úsilí se kníže Michal ocitl také v prostředí českém, a to v Praze, vyhledávaje tam pomoc pro své další politické i vojenské plány. Jeho pobyt v Praze spadá do počátku r. 1601 (příjezd okolo 23. II. 1601, odjezd okolo 4. IV. 1601). O jeho styku s českým prostředím, které

¹⁹ Aron vajvodae Moldaviensis profugi et in Sekula, possessione com. Thurocz, exulantis originalia documenta et acta, 1560/2, (Széchényi könyvtár, Nemzeti múzeum. Budapešť, nr. fol. 1177).

²⁰ Petrașcu na Moravě 1591, viz. příl. II.

²¹ N. Iorga, *Mihai Viteazul la Praga*. Neamul românesc, nr. 96/1919. — J. Macúrek, *Die rumänischen Fürsten als Gäste in Böhmen*. Prager Presse 5. V. 1969, 6—9. — Týž, *Michal d. Tapfere und die böhmisch-schlesischen Stände am Ende des 16. Jhdts*. Revista istorică română, II. Bukurešť 1932, 346—353. — Týž, *Michal der Tapfere in Prag*. Prager Presse 25. X. 1936. — M. Dan, *Cehi, Slovaci și Români în veacurile XIII—XVI*. Sibiu 1944.

sledovalo jeho činnost, svědčí nesčetné „Noviny“, tj. zprávy z konce 16. století, které se týkají jeho bojů s Turky, a které jsou dosud uchovány v jihočeském archivu v Třeboni.²² Svědčí o tom také list Michalův adresovaný českým stavům někdy počátkem února r. 1600 se zřejmým cílem, aby jejich vlivem byla z Prahy získána finanční pomoc pro boje s Turky.²³ V tomto listu Michal mluvil o velkých obtížích, které má ve své vlasti; psal o svém boji, vedeném v zájmu křesťanství, i o svém odhodlání v tomto zápalu vytrvat. „S jakým úsilím (čtete tam) chráníme už sedmý rok bez ohledu na vlastní prospěch křesťanský svět proti strašnému nepříteli, je všude známo. V tomto svém odhodlání vytrváme do poslední chvíle života. Křesťanský svět brzy uvidí, jaký užitek bude mít naší zásluhou i naším přičiněním.“

Michalova slova nezalehla v Čechách bez ohlasu. Svědčí o tom odpověď českých stavů, sdělená Michalovi 8. III. 1600,²⁴ plná uznání k jeho činnosti, i když není prosta určitých stereotypních rčení. „S velkou radostí jsme četli (praví se tam) Tvůj dopis. Věděli jsme už dříve o Tvé statečnosti a o Tvých vítězných bojích s Turky. Těší nás, že v tomto svém odhodlání pokračuješ. Chybí nám slova, abychom vyjádřili uznání ke Tvým zásluhám, pokud jde o záchranu křesťanstva. Co se týče nás, naší země, pošleme pomoc a splníme naději, kterou v nás kladeš. Hleď vytrvat v boji proti nepřátelům křesťanstva, získáš si tím nesmrtelné jméno i uznání: nejen doma, ve Tvé vlasti, ale v celém světě.“

A nezůstalo jen při těch slovech. Nezůstalo ani při donaci slezského panství (Königsberg) na Svídnicku, kterého se Michalovi dostalo, a které potom Michal vlastnil až do své smrti (v srpnu 1601).²⁵ Na českém sněmu r. 1600 byla mu přidělena se strany českých stavů (za přítomnosti Michalových zástupců) a také odvedena, finanční pomoc, potřebná Michalovi

²² StA Třeboň, Novinové zprávy č. 5793, 5927, 5928 ad.

²³ List Michalův českým stavům otiskl J. Macáček v čl. *Revista istorică română* II, Bukurešť 1932, 349 (podle rkp. Leipziger Stadtbibliothek, Nr. CCCCXXX IV, f. 12 g, f. 399): „Mit welchem Eifer wir schon siebente Jahr das Christenthum den privaten Nutz nicht achtend gegen den schrecklichen Feind schützen, ist der ganzen christlichen Welt bekannt. In diesem Bestreben werden wir bis zu dem letzten Augenblick unseres Lebens verharren. Das Christenthum wird bald sehen, wie es durch unseren Eifer und Zutun im kurzen gestärck wird.“

²⁴ Tamtéž, f. 400 b, 401 b: „Dem erhabenen Woywoden Michal in der Transalpinischen Walachei, dem Ratgeber und Heerführer des Kaisers in den Dacischen Ländern... Mit grosser inneren Freude haben wir deinen Brief gelesen. Obwohl wir schon früher deine Tugenden und Erfolge in den Kämpfen mit den Türken gekennt haben, so freuen wir uns jetzt umso mehr, dass du in diesem Bestreben so unermülich fortsetzest. Es fehlen uns Worte, um deinen Eifer im Schutz den Christenheit würdig zu bezeichnen und zu charakterisieren. Was uns böhmische Stände und unser Land Böhmen anbelangt, so werden wir uns wie bisher alle Jahre hindurch den grössten Opfern unterziehen und die grössten Subsidien aufstellen. Daher werden wir die Hoffnung, welche du in uns legst, vollständig erfüllen. Dasselbe erwarten wir wohl auch von dir. Das ganze unsere Land, wir alle böhmischen Stände bitten und verschwören dich, der du fast allen Helden aller Zeit an Grossmüthigkeit und Kriegserfahrenheit gleichgekommen bist, in dem lebenswerten Entschluss fortzusetzen und die Feinde von den christlichen Grenzen abzu drängen. So wirst du dir der unsterblichen Nahmen, Lob und Dank bei den Deignen und zugleich auch in der ganzen Welt verschaffen.“

²⁵ Donace Königsbergu, viz v příl. č. I.

v jeho protitureckých bojích. Stejně se zachovali také stavové moravští a slezští.²⁶

Co vše Michal Chrabrý za svého více než půldruhého měsíce trvajícího pobytu v Praze (23. II. 1601 až 4. IV. 1601) se svým bohatým průvodem (čítajícím asi 35 lidí) konal, nevíme. Kromě jeho audience na Hradčanech (1. III. 1601) není o tom nic známo. Víme jen, že pražští malíři využili vhodné příležitosti, aby typického rumunského knížete zvěčnili. Mezi třemi portréty, které tehdy v Praze vznikly, zaujme zejména portrét, zhotovený Aegidem Sadlerem, který zachycuje Michala jako sebevědomého muže a odvážného bojovníka.

Na návštěvu Michala Chrabrého v Praze se v prostředí českých zemí nezapomnělo. Dokladem toho jsou mezi jiným vzpomínky z doby pozdější a studie, uveřejněná v Brně r. 1856.²⁷

Při této zajímavé a významné návštěvě rumunského knížete v Praze nezůstalo. V 17. století stýkáme se u nás s dalšími rumunskými panovníky, kteří se ocitli za zápasů s Turky opět v českém a slovenském prostředí. Z nich lze uvést např. vévodu Mikuláše Petraška, který dlel v Praze r. 1607,²⁸ a který se později ucházel o pomoc také na západním Slovensku (u Jiřího Thurza),²⁹ syna moldavského knížete Štěpána Bogdana, jménem Jankula,³⁰ dále manželku moldavského knížete Raduly, Heleny, která se obracela r. 1620 o pomoc na město Trnavu.³¹ Ke konci třicetileté války se dovídáme o styku valašského knížete Michala (původně zvaného Mihnea III) s Václavem z Lobkovic,³² maršálkem císařských vojsk válčících s Turky. Třeba vzpomenout moldavského knížete Jiřího Štěpána, který dlel na panství Rotalů v Holešově někdy počátkem 60. let 17. století.³³ Jeden i druhý se spoléhali na to, že dosáhnou pomocí českých zemí ztracených pozic ve své vlasti. V tom smyslu se obraceli na Václava Eusebia z Lobkovic. K r. 1666 by bylo možno uvést ještě list Jana Gregoria

²⁶ J. Macůrek, čl. v *Revista istorică română* 1932, 349.

²⁷ *Kaiser Rudolf II. und Michal IV, Woywode der Walachei*. Program des k. k. Gymnasium in Brünn für das Schuljahr 1856.

²⁸ Stížnosti valašského vévodu Mikuláše Petraška na paškvilu vydávané proti němu v StUA Praha, od. paškvilů, č. 231.

²⁹ ŠtA Bytča, kor. J. Thurzo 1613. 8. III., Vídeň, orig. vlastnoruční.

³⁰ Olomoucký biskup Karlovi z Lichtenštejna, 1607, 21. IV. Kroměříž (ŠtA Kroměříž, Volná korespondence 1607, souč. opis): „Unsern freundlichen Gruess, besondern Freundschaft und alles Gute. Hoch und wolgeborner Herr, besonders lieber Herr, gueter Freund und Vetter. Zeiger dessen. Herr Stephanus Bogdan Despotes, weilend Iancoln, gewesen Fuersten in Moldawen (wie er uns berichtet) Sohn, hat uns angelangt, bei E. L. durch dies unser Schreiben in meliori Forma empfolchen zue werden. Ob uns wohl nicht gertzlich bewust, zue welchem End oder was er bei der Röm. kais. Mt., unsern allergn. Herrn zue sollicitieren hab, dannerch weil er so furnemen Herkhommens sein soll, als haben wir ihn wurdig geacht, E. L. Patrociniierung wolmeinende zue commediern. Die werden nun wissen nach Beschaffenheit seines Ainbringens auch unsertwegen ihn empfolchen zue haben. Wir seind widerumb E. L. zue freundwilligen Diensten genaigt.

Datum auf unserm Schloss Cremsier den 21. April 1607.

³¹ MA Trnava, Missiles 1620, orig.

³² ŠtA Pátek n/O., *Hungarica* 1649–1654, viz příl. č. V–XI.

³³ Tamtéž, viz příl. č. VIII.

³⁴ Tamtéž, viz příl. č. XII.

Giky, adresovaný s týmiž cíli Václavovi z Lobkovic³⁴ a olomouckému biskupovi Karlu z Lichtenštejna.³⁵

Na okraji uvedené doby se objevují ještě dvě jiné skutečnosti. Již od 14. století, ale zejména v 16. a 1. polovině 17. století, docházelo stále častěji k užším obchodním stykům mezi územím českým a rumunským.³⁶ Od počátku 16. století až do pol. 17. století se zachovaly rejstříky vigesimy (dvacátků) sedmihradských měst Sibině a Brašova, týkajících se dovozu sukna a textilních výrobků do uvedených sedmihradských měst a přes ně také do Valašska a Moldavska. Ačkoliv tato sukna nemohla nahradit drahá sukna flanderská a německá, která tam byla také dovážena, udržela se přesto v sedmihradském a valašsko-moldavském importu na předním místě, neboť představovala zřejmě i jakostně výhodný střed. Pramenem prvního řádu v tomto ohledu jsou také rejstříky tricesimy města Kluže, zachované s mezerami pro léta 1599–1636, které seznamují s obrovským importem sukna a soukenných výrobků (klobouků) a plátna české výroby. Lze říci, že Sedmihradsko, Moldavsko i Valašsko byly v 16. a počátkem 17. století vedle některých východoevropských trhů předním, ne-li prvořadým odbytištěm textilních výrobků našich zemí. Vše souviselo přirozeně s tím, že naše soukenictví, zejména na Moravě a ve Slezsku, bylo v 16. a 1. polovině 17. století ve znamení velkého rozmachu.

Jiný ráz měly česko-rumunské styky na přelomu 17.–18. století. — Když se koncem 17. století Sedmihradsko vymanilo z turecké moci a stalo se součástí rakouské říše, když počátkem 18. století pravoslavní Rumuni, žijící v Sedmihradsku, byli donuceni přijmout církevní unii s Římem, zachytil jejich osudy správce pražského jezuitského archivu, který se účastnil jmenované unionistické akce, Ondřej Freiburger, původem ze Slezska, a to ve svém pojednání, nadepsaném „Relatio historica de unione Valachorum de Transylvania“.³⁷ Jeho spis je zajímavý nejen tím, jak popisuje uvedenou církevní unii, ale jak zdůrazňuje románský původ Rumunů a jak se zmiňuje o tom, že „Rumuni jsou rozptýleni po celém Sedmihradsku“. Ondřej Freiburger tím předstihl mnohé rumunské autory, kteří s myšleku románského původu Rumunů a se zdůrazněním převahy Rumunů v Sedmihradsku přišli ve větší míře až koncem 18. století a v době rumunského národního obrození.

V.

POČÁTKY NÁRODNÍHO OBROZENÍ (KONEC 18. A POČ. 19. STOLETÍ)

Počátky tzv. národního obrození byly v českých zemích, na Slovensku i v rumunských oblastech přibližně analogické. Začínaly ve větším rozsahu — navazující tu i tam na starší domácí regenerační úsilí — přibližně

³⁵ StA Kroměříž, Volná korespondence, fasc. 14, viz příl. XI.

³⁶ Fr. Kavka, *Český a slovenský obchod s textilními výrobky v rumunských zemích do pol. 17. stol.* (Sborník hist. V, 113, 174). Praha 1957.

³⁷ *Relatio historica de unione Valachorum de Transylvania, 1701/2* (StA Brno, Cerroni II, 5).

ve stejné době, tj. v posledních desetiletích 18. století. Tu i tam se národní obrození obracelo proti nánosu a převaze cizích politických, národnostních i kulturních vlivů; na jedné straně (české) proti supermácii německé, na druhé straně (slovenské) proti hungarizaci a maďarizaci, na třetí (rumunské) proti maďarizaci v Sedmihradsku, proti slovanským a řeckým politickým i kulturním vlivům v Moldavsku a Valašsku, jimž obě východokarpatské rumunské země po staletí podléhaly. Nechyběly tam ovšem, a to zejména v politickém ohledu, ani motivy protiturecké. Tyto vlastně dávaly moldavským a valašským událostem zvláštní spád. Prvý úspěch v tom ohledu sklidili na moldavském území za povstání, vedeného Tudorem Vladimirescu (1821), kdy Vysoká Porta resignovala na jmenování rumunských knížat z prostředí fanariotských Řeků a souhlasila s volbou domácích, tj. rumunských knížat. Nový krok v bojích s Tureckem byl učiněn za rusko-turecké války r. 1828–1829.

Na obou stranách se na horizontu objevily nové vůdčí ideje: v českém a slovenském prostředí idea slovanská, heslo mezislovenské spolupráce a solidarity, v rumunském prostředí zase vědomí latinského původu Rumunů i úsilí přiklonit se co nejvíce k latinské civilizaci.

Při různosti a různé orientaci nezůstalo. V rumunském prostředí se prozrazovala, a to na obou stranách východních Karpat, spolu s ideou dakorománského původu také myšlenka etnické a jazykové jednoty všech Rumunů, která se vinula u Rumunů nejméně už od 15.–16. století a jejímiž hlasateli byli koncem 18. století především mluvčí sedmihradských Rumunů (J. M. Clein, G. Şincai, P. Maior, G. Lazar). V československém prostředí však docházelo při všech jednotlivých obrozeneckých počátcích stále více k etnické a jazykové bifurkaci.

Otázka vzájemných vztahů česko-rumunských z doby národního obrození není ještě probádána, ale nechybí už dnes jisté doklady, které svědčí o vzájemných souvislostech. Jsou tu např. prameny z 1. poloviny 18. století,³⁸ týkající se fluktuace českých řemeslníků do Sedmihradska, do země dobyté koncem 17. století na Turcích, skýtající nové možnosti obživy pro přelidňující se jiné oblasti střední Evropy, v tom také pro české země, i pro odbyt jejich zkušených řemeslníků a technických odborníků. O příchodu takových lidí z českých zemí do rumunského prostředí svědčí také zprávy, které se zachovaly ve státním archivu v Bukurešti.³⁹ Jiná svědectví mluví zase o fluktuaci Slováků (už v 18. století) do rumunských částí Banátu, do západních Uher i do Sedmihradska, o fluktuaci, která potom pokračovala také v 19. století. Neméně se dovídáme také o dodávkách průmyslového zboží z českých zemí do Sedmihradska (18. stol.). — Z druhé strany

³⁸ StA Kluž, Seznam osob města Kluže: 1730 Josef Sklenar ex Moravia, Bernardus Pospiczki, Moravus Bukovitzii (!), sutor, Albert Kuss ex Krapetz in Silesia, sutor, Johannes Sucharda ex Bilo (!) in Bohemia, sutor, Bartolomeus Dorzak ex Gursin (!) in Bohemia, Mathias Laczik ex Boradiazin in Moravia, operarius, Jacobus Ramatka ex Praga in Bohemia, operarius etc.

³⁹ StA Bukurešť, Industria textilă, Boemia, Moravia: 1809 Stefanus Hanka de Proschwitz (!) in Boemia, ţesător (tkadlec), 1768, 30. IX. Sibiu, postav din Moravia, 1772, Sibiu, postav din Bohemia, 1769 postav de Olmütz şi Iglau, 1810 calfa din Tabor in Bohemia, 1810, Karel Marek, calfa de postavar, 1811, postavar Karel Marek ... din Weisskirchen in Moravia, 1806, Traugott Turner, calfa de postavar din Strakonitz in Bohemia etc.

sluší zaznamenat pobyt moldavského knížete Alexandra Ypsilantiho v brněnském exilu v letech 1788–1791.

Jiné kontakty byly navazovány v době tzv. národního obrození, a to v kulturním i vědeckém ohledu.⁴⁰ Třeba vzpomenout J. Dobrovského, který na přelomu 18.–19. století se hleděl seznámit s rumunským jazykem i s valašskou kolonizací na Těšínsku (v okolí Jablunkova). Ve své korespondenci se J. Dobrovský zmínil o gramatice rumunského jazyka, napsané I. Molnárem (1749–1815), třeba zaznamenat také, že J. Dobrovský napsal kritickou studii o díle M. G. Boiagiho (1780–1823) „Gramatica romană sai macedo-romană 1813“. — Rumunskými problémy se zabýval počátkem 19. století P. J. Šafařík, z rumunské strany zase oživoval českou problematiku B. P. Haşdeu (1838–1907).

Okolo r. 1825 se v Jasích usadil Čech Jakub Čihák (1800–1888), doktor medicíny a profesor přírodopisu. Na jeho podnět založila moldavská vláda rumunskou školu; z podnětu Čihákova vznikl v Jasích (okolo r. 1820) lékařský spolek. Jeho vlivem vznikl stejně v Jasích časopis „Albina“ a vyšší střední škola (Academia Mihaileana), přetvořená r. 1860 na jašskou universitu. Syn Jakuba Čiháka, jazykovědec Alexandr Cihac (1825–1887) vydal dílo „Dictionarul etimologic daco-roman“ I/II, které je dodnes základem bádání o rumunském jazyce.

Na konci rusko-turecké války z r. 1828–1829 obrátil pozornost na Rumuny Fr. Palacký. Užívaje spisu Jana Čaploviče (Gemelde von Ungarn, Pest I/II, 1829), hleděl seznámit českou veřejnost s Rumuny, žijícími v Sedmíhradsku a v západních Uhrách, a to v článku,⁴¹ v němž mimo jiné nacházíme tato slova: „Vlachů či Valachů aneb jak se sami jmenují „Rumuňů“, počítá se více než 1,200.000 na pomezí sedmíhradské země. Řeč jejich je směsice z řeči latinské, slovanské i někdejší dacké.“

Počátkem 40. let 19. století dotkl se rumunského prostředí P. J. Šafařík ve svých Slovaných starožitnostech, vydaných v Lipsku,⁴² zmiňuje se o emigraci Rumunů z jižní strany dolního Dunaje v 7.–8. století, i o jejich thrácko-getscko-římském původu. Není divu, že jeho myšlenky byly zachyceny a komentovány také v rumunském prostředí.⁴³

VI.

V BOJÍCH O NÁRODNÍ A POLITICKÁ PRÁVA I OSVOBOZENÍ

(od 40. let 19. stol. do poč. 20. stol.)

Situace v českých zemích, na Slovensku i v rumunském prostředí byla v 1. polovině 19. století i potom v mnohém ohledu různá. Český a sloven-

⁴⁰ Tr. Ionescu-Nişcov, *Contacts établis entre l'historiographie roumaine et tchèque dans le problème de la formation du peuple roumain*. Romanoslavica XVI, Bukurešť 1968, 409–446.

⁴¹ V článku uveřejněném v Časopise Českého muzea 1829, 11–38.

⁴² P. J. Šafařík, *Slavische Altenthümer*. Lipsko 1844.

⁴³ Foaie pentru minte, inima și literatura, IX, 10. VI. 1846, 185–186. — Albina, Videň 26. X.–7. XI. 1866.

ský svět se tehdy — přes všechno unifikační úsilí — stále více etnicky i jazykově rozděloval. Stále více se prosazovalo vědomí etnické i jazykové slovenské diferenciacie či svébytnosti.

Jiná situace byla u Rumunů, kteří byli rozděleni — jako dříve i v 19. století — jen politicky. Sedmihradští Rumuni, kteří tvořili $\frac{3}{4}$ obyvatelstva v Sedmihradsku, ale byli udržováni v závislosti na maďarských majitelích velkých latifundií, žili dále, stále zápasíce o národní a politická práva — jako v předchozích staletích — starou ideou národní i kulturní jednoty Rumunů všech (sedmihradských i východokarpatských). Idea celorumunské národní a jazykové jednoty byla tehdy u všech Rumunů, kteří neznali větších dialektických zvláštností ani jazykových provincialismů a u nichž jazyk mluvený ve Valašsku a v jižním Sedmihradsku se stal základem novodobého rumunského literárního jazyka, silnější než kdy jindy. Jejich etnickou a jazykovou jednotu nezlomily (na rozdíl od českého a slovenského vývoje) ani zvláštní vnitřní životní podmínky v jednotlivých rumunských regionech ani žádný zevnější nátlak.

Projevilo se to např. za revoluce v letech 1848—1849, poněkud různě orientované u nás, na Slovensku i u sedmihradských a východokarpatských Rumunů. Byla-li revoluce, probíhající na Valašsku, namířena proti vlivům carského Ruska, které v dolním Podunají trvaly od rusko-turecké války z r. 1828—1829, jestliže sedmihradští Rumuni se orientovali na obranu proti příliš jednostranným tendencím maďarské revoluce,⁴⁴ u Čechů převládly proudy či orientace jiné.

Ať tak či onak, na straně české i rumunské vůdčí ideou se v 19. století stávaly stále více myšlenky osvobození od všech cizích hegemonií. Cílem bylo tu i tam také zdemokratičtění života jednotlivce i celých národů, heslo sociální a národnostní rovnosti a bratrství, které se šířilo také jinde v Evropě. V tom směru boj na obou stranách pokračoval také v české i rumunské emigraci, žijící v západní Evropě, kde docházelo od porážky revoluce ve střední Evropě (1848—1849) stále častěji ke spolupráci mezi Maďary, Poláky, Rumuny, Čechy, Jihoslovany a příslušníky jiných etnik, kteří žili ve vyhnanství.

Jestliže se v českém prostředí r. 1848 i později ozvaly austro-slavistické tendence, nechyběl ani v rumunském prostředí v Sedmihradsku určitý politický sklon k Rakousku (v letech 1848—1849 i později) či úsilí získat v rámci Rakouska určitou autonomii nebo aspoň určité politické a kulturní výhody. Život si vynucoval také tam určité koncese a dočasné ústupky od radikálnějšího řešení. Nebylo prostě možné bojovat najednou na dvou frontách: proti Maďarsku i proti Vídni. Nechyběla proto v určitých případech ani u části sedmihradských Rumunů, lépe řečeno u některých jejich vedoucích činitelů, idea spolupráce s Vídni, pokud mohla dočasně pomoci k určitým cílům.

Co se týče uvedeného sjednocovacího národního i politického úsilí, bylo toto u Rumunů ve 2. polovině 19. století úspěšnější než u Čechů a Slováků. Jestliže české země zůstávaly stále sevřeny v rámci rakouského Předlitavska, jestliže Slováci dále živořili v rámci Uher, u Rumunů, aspoň

⁴⁴ C. C. Bodea, *Contribution à l'histoire de la révolution de 1848—1849 en Transylvanie et en Hongrie*. Nouvelles études d'histoire. Bukurešť 1960, 359 ad.

v jejich východokarpatské části, tomu bylo jinak. Roku 1859 (24. I.) došlo po dlouhém úsilí ke spojení obou východokarpatských rumunských knížectví (Valašska a Moldavska), a to pod vládou národního knížete Alexandra Cuzy, zvoleného za knížete moldavského i valašského. Tím byl učiněn velmi důležitý krok nejen směrem ke sjednocení Rumunů východokarpatských, ale Rumunů všech. Významným úspěchem východokarpatských Rumunů bylo další utužení unie obou východokarpatských rumunských knížectví a prohlášení národní i politické nezávislosti novodobého Rumunska (9. V. 1877), které do té doby bylo pod patronací Cařihradu. Po těchto úspěších rostlo na obou stranách východních Karpat ještě více úsilí Rumunů ve směru bratrské solidarity i hesla národního sjednocení Rumunů všech.

Avšak velkou ranou pro všechny tyto snahy bylo vytvoření rakousko-uherského dualismu r. 1867, dualismu, po němž následovalo spojení Sedmihradska s Uhrami (1868), dualismu, jímž Němci a Maďaři strhli na sebe nadvládu nad menšími středoevropskými národy, a po němž zahájili nebývalou maďarizaci i germanizaci střední Evropy. — Ani Češi a Slováci, ani Rumuni nebyli potom s to, aby šli po cestách svého úsilí ve směru národního, politického i kulturního osvobození důsledně přímočaře a rychle.

Za takového vývoje národně osvobozeneckých tendencí i v souvislosti s novou fází kolonizace českých a slovenských řemeslníků, obchodníků i venkovského obyvatelstva na půdě rumunské, která se táhla po celé 19. století, docházelo mezi českým i rumunským prostředím k novodobým vztahům i stykům, typickým zvláštním úsilím o vzájemné sblížení i spolupráci, jaké jinde často nebylo ani mezi národy, které spolu přímo sousedily nebo etnicky byly příbuzné.⁴⁵

⁴⁵ Z dosavadní literatury vztahují se k této problematice: J. U. Jarník, *Sprachliches aus rumänischen Volksmärchen*, Vídeň 1877. — Týž, *Über die Wichtigkeit des Studiums der rumänischen Sprache*. Der Osten 1878. — J. Perwolf, *Východní otázka — otázka slovenská*. Osvěta, Praha 1878. — D. Augustini, *Malý Paříž*, Slovenské pohľady 1885, 312 ad. — J. Toužimský, *Rumunská otázka v Uhrách*, Osvěta 1892, 899—917. — J. U. Jarník, *Drumul pecare am mers*. Convorbiri literare. Bukurešť 1909. — Týž, *Jubileul de 50 de ani al Astei din Blai*. Viața românească. Iași 1911. — *Dvě rumunská jubilea*. Česká revue 1911. — Fr. Karas, *Deset československých škol v rumunském Krušnohoří*. Krajem Pernštýnu 1936/37, 103—104. — Týž, *Československá větev, Zapomenutá nebem i zemí, Cechové v Rumunsku*. Praha 1937. — Tr. Ionescu-Nișcov, *Contribuții la relațiunile româno-cehoslovace*. Revista fundatiilor. Bukurešť 1933, nr. 3 — Fr. J. Noska, *Minoritățile cehoslovace in Transilvania și Banat*. Bukurešť 1929 (Transilvania etc. I), 661—666. — M. Ștefanescu, *Insemnările unui Ceh asupra Valahiei in anul 1856*. Arhiva din Iași 1926, 130—139. — R. Urban, *Čechoslováci v Rumunsku*. Bukurešť 1930. — M. Hoďža, *Slovensko-rumunská spolupráce v peštianskom parlamente*. Sborník „Slováci a Rumuni“. Bratislava 1935, 5 ad. — J. Macúrek, *Die tschechische Politik und die Rumänen in 60. u. 70. Jahren des 19. Jhdts*. Prager Rundschau VII. Praha 1937, 257—273. — M. Kavková, *Povstání rumunského lidu r. 1907*. ČsČH I, Praha 1953, 272—294. — Tr. Ionescu-Nișcov, *Correspondența dintre J. U. Jarník și Petre Ispirescu*. Studii și cerc. de istorie etc. X. Bukurešť 1963, 639—682. — J. Macúrek, *K dějinám česko-rumunských vztahů v národně osvobozeneckém hnutí 19. stol.* Slov. hist. studie. Praha 1965, VI, 198 ad. — M. Krajčovič, *Spolupráce Slovákův, Rumunův a Srbův v 90. letech 19. stor.* Kandidátská práce, Bratislava. — Týž, *Kongres Rumunův, Slovákův a Srbův*. Slo-

Iniciativa k této spolupráci vycházela z obou stran. Na rumunské straně bylo by možno citovat řadu článků ze 40. let 19. století, psaných Rumuny, kteří žili v Praze nebo v Brašově. V těchto člancích, které byly otiskovány v rumunském sedmihradském listu „Gazeta de Transylvania“ (v letech 1846–1849), byl sledován s velkým zájmem vývoj na české půdě, a velká pozornost byla věnována představitelům českého politického i národního života, zejména Fr. Palackému.⁴⁶

Na české straně si získal místo v česko-rumunských vztazích koncem 40. let 19. století také K. Havlíček, přední český novinář, redaktor „Pražských novin“ a jejich přílohy „Včely“. Ve své politické publicistické práci K. Havlíček nebyl zaměřen jen na domácí půdu či na slovanský svět. Navazoval styk také s jinými politiky, publicisty i novinami. Zahájil spolupráci také se sedmihradským světem a se sedmihradským listem „Gazeta de Transylvania“, který vycházel od r. 1838 v Brašově, a který byl dirigován vynikajícím rumunským novinářem G. Barițiem (1812–1893). Svědectvím těchto styků je Havlíčkův dopis z r. 1846, adresovaný G. Barițiovi do Brašova, list, který je poučným po mnoha stránkách. K. Havlíček v něm psal o potřebě i nutnosti, aby se obě národnosti, tj. Češi i sedmihradští Rumuni, vzájemně seznamovali. Obě národnosti, psal, žijí přibližně ve stejně nepříznivých poměrech. Je nutné, aby jejich mluvčí navázali kontakty. K. Havlíček navrhoval výměnu svých „Pražských novin“ a brašovského listu „Gazeta de Transylvania“, které na jedné i druhé straně hájily národní i jazykové zájmy. Přitom K. Havlíček vyzýval, aby se lidé na obou stranách vzájemně učili druhému jazyku: Češi rumunsky a sedmihradští Rumuni česky. Češi a Rumuni, jakož všechny porobené středoevropské národnosti, měli se spojit k boji proti reakci, proti feudalismu i proti zastaralým řádům rakouské říše.

vanské štúdie VIII. Bratislava 1966. — J. Mac ůrek, *Havlíček, Rieger, Palacký a Rumuni*. Slovanský přehled 1966, č. 321 ad. — St. Pascu, *Relations romano-slovaques à la dernière décennie du XIX. s. Revue roumaine d'histoire* 1968, 387–395. — V. Čejchan, *Ruský ozbrojený zásah v Sedmihradsku na jaře 1849 ve světle soudobého českého tisku*. Kapitoly z dějin vzájemných vztahů národů ČSR a SSSR. Praha 1968. — Tr. Ionescu-Nișcov, *Contacts établis entre l'historiographie roumaine et tchèque dans le problème de la formation du peuple roumain durant la sec. moitié du XIX. s. Romanoslavica* 1968/XVI, 427–430. — L. Boia, *Dvě návštěvy, Rumuni v Praze a Slováci v Bukurešti (1891–1895)*. Slovanský přehled 1969, 102–105. — Týž, *La Roumanie vue par les Tchèques et les Slovaques 1848–1900*. Nouvelles études d'histoire. Bukurešť 1970, 259–281. — J. Mac ůrek, *Tradice čs.-rumunského přátelství. Na okraj posledních tří desetiletí 19. stol.* Slovanský přehled. Praha 1969, Nr. 2, 89–101. — K. Herman, *Rumunsko očima české dělnické žurnalistiky (1907–1914)*, Slovanský přehled 1969, Nr. 2, 106–117. — M. Kavková, *Naše země z rumunského pohledu 1858*. Slovanský přehled 1969, Nr. 2, 163–167. — L. Boia, *Activitatea ziar. slovac G. Augustini in Transylvania 1893–1900*. Studii. Bukurešť 1970. — M. K r a j č o v i č, *Slovenská politika v strednej Európe v r. 1890 až 1901*. Spolupráca Slovákov, Rumunov a Srbov. Bratislava 1971.

⁴⁶ Z *Gazeta de Transylvania* lze v této souvislosti citovat aspoň slova napsaná Rumunem, žijícím v Praze a otištěná v Brašově, 1848 (*Gazeta de Transylvania* 1848, 400): „Numele Palacki este kunoskut ka al unui barbat boem din cei mai insemnaci și renumici, invăcat karakter nu numai tare ci tokma neundeplekat și mult mai onest și trufas dekat sa vorbiaskă vre odată ceea ce el nu simte și nu krede. Libertatea nu e nici slavikă, nici dzermană nici magiară, nici italiană, ci este o singură libertate cum este un singur Dzeu, egală pentru tóte nacionalităcile, egală pentru tóte popórale a památului.“

Tento dopis K. Havlíčka⁴⁷ je z hlediska novodobých česko-rumunských vztahů nepochybně důležitý. Šlo o vážné úsilí přispět k česko-rumunskému sblížení. Dopis je důležitý nejen z hlediska česko-rumunských vztahů. Je z něho vidět, že K. Havlíček ve 40. letech 19. století nebyl orientován jen na slovanský svět. Nepočítal tehdy ve svém politickém programu jen se spoluprací Čechů a Jihoslovanů, kteří se u Havlíčka těšili ve všech Slovanův zvláštním sympatiím. Podnětně usiloval také o spolupráci se sedmihradskými Rumuny. Třeba dodat, že Havlíčkovy „Pražské noviny“, které obsahovaly ve 40 letech často zprávy týkající se sedmihradských Rumunů, byly ovládány nejen myšlenkou federalizace národů střední Evropy, ale také myšlenkou česko-rumunské součinnosti.

K revolučnímu roku 1848 není tolik konkrétních zpráv o česko-rumunské spolupráci, jak by snad mnohý očekával. Bylo to snad proto, že Češi i Rumuni byli tehdy zaujati — a to každý ze své strany — jednak celkovými poměry v Evropě, jednak vlastními starostmi doma. Ale stopy vzájemného porozumění z jedné i druhé strany tu přece byly. V Čechách r. 1848 sledovali vývoj událostí také v rumunských zemích. Je to vidět zase z tehdejšího českého tisku. České noviny měly tehdy zpravodaje v Bukurešti a seznamovaly českou veřejnost s vývojem událostí na půdě rumunské. „Pražské noviny“, redigované K. Havlíčkem, se plnily rozličnými informacemi v tom směru. Český čtenář byl tedy informován o počátku revoluce v Bukurešti, o přijaté ústavě, o nové vládě, o demokratických reformách. Nechyběly ani zprávy o Moldavsku, byť byly skromnější. Přitom všechny informace o rumunském světě byly podávány v českém tisku pod jedním titulem „Rumuni“. Z toho je vidět, že Havlíčkův tiskový orgán chápal rumunskou revoluci i všechny rumunské země jako celek. Lze dodat, že množství zpráv, které se objevily v českém tisku o revolučních rumunských událostech, ukazuje, že čeští revolucionáři přikládali Rumunům v rámci nové, demokratické i národnostní organizace Evropy velký význam.

Nejinak tomu bylo po revoluci z r. 1848, která se končila nešťastně v českých zemích i u Rumunů, a po níž (v letech 1849—1850) lze zaznamenat několik dokladů svědčících o česko-rumunských kontaktech.⁴⁸ Potom, více než kdy jindy, se na jedné i na druhé straně probouzel zájem o spolupráci. V Havlíčkově „Slovanu“ čteme o sedmihradských Rumunech velmi často. Roku 1851⁴⁹ stojí tam tato slova: „Rumuni mají co do počtu převahu nad jinými kmeny v Sedmihradsku bydlícími.“ Téhož roku při úvaze o temešském Banátu⁵⁰ čteme: „Ve východních okresích Banátu

⁴⁷ Dopis K. Havlíčka, dnes v Archivu Rumunské akademie věd v Bukurešti, viz příl. č. XIII.

⁴⁸ 1849 31. XII. Vídeň: Denkschrift des Plato Athanaczkovics, Bacser gr. u. unierten Bischofs (dem L. Thun) über das Recht des Kaisers Bischofe aus einer Diocese in eine andere zu übersetzen. (StA Děčín—Podmokly, od. Thun A 3 XXXI). — 1850 12. VII. Sibiň: L. Heufler an Lev Thun über die Notwendigkeit der Einsetzung eines unirten Bischofes, über die praktische Civilisation der Rumänen durch Errichtung von Schulen (tamtéž). — Dr. Rudolf Haase 1850 11. VII. Praha G. Baritiovi (rkp. Archivu Rumunské akademie věd, Nr. 1004, f. 285): In causa typografie.

⁴⁹ Slovan 1851, č. 34, 329—330.

⁵⁰ Slovan 1851, č. 37, 392—396.

mají Rumuni převahu nad všemi ostatními národnostmi dohromady. Dákové a Gětové, kteří se obyčejně za předky nynějších Rumunů považují, bydleli východně od Tisy.“ — Jinými slovy, Rumunům se tu přiznával velmi starý původ i kontinuita na jejich novodobém území. — Analogická slova respektu či uznání vůči Čechům nacházíme v dopise Rumuna Štěpána Golesca, který navštívil Prahu r. 1851.⁵¹ Stejně tomu bylo v dalších zprávách otiskovaných v brašovské „Gazeta de Transylvania“.⁵²

Do jisté míry podobně psal o Čechách jiný Rumun, rumunský publicista a spisovatel N. Filimon (1819—1865) z Bukurešti, který navštívil v létě r. 1858 Prahu. V jeho cestopise najdeme komentáře k českým dějinám, poznámku o Brnu, o Praze a jejich stavitelských památkách. Jde o první bezprostřední informace z pera rumunského autora o českých zemích i o českých dějinách. Ačkoliv jsou v cestopise četné chyby, je psán s porozuměním pro dějiny českého národa i s obdivem české kultuře.

* * *

Zvláštní fázi ve vývoji česko-rumunských vztahů tvoří léta 1860—1866, tj. doba Bachova absolutismu i údobí bojů (na české i rumunské straně) proti politickému a kulturnímu útlaku. Tehdy došlo v Čechách i mezi sedmihradskými Rumuny k řadě akcí za účelem obrany proti analogickému nebezpečí. Na české straně stojí za zmínku informace o Moldavsku, Valašsku i Sedmihradsku, otiskovaná v letech 1860—1862 v pražském listu „Čas“.⁵³

Zejména však třeba zaznamenat, jak tehdy vystoupil ve prospěch sedmihradských Rumunů český politik Fr. L. Rieger. Učinil tak nejen v poslanecké sněmovně (29. 8. 1861, 18. 12. t. r.),⁵⁴ ale také anonymně v pařížském časopise „Le Nord“, a to v sérii článků, týkajících se Rakouska, které

⁵¹ Din arhiva lui D. Bratianu, Acte și scrisori din perioada 1840—1870 publicate de Al. Cretzianu. Volum I. Bukurešť 1933, 271—275: „În Praga după multe desbateri mi s'a zis, că Boemia va fi gata oricând a-și varsa singele pentru naționalitatea și libertatea ei și că la revoluția viitoare greșilele, ce le-a făcut la 48, nu le va mai repeta, adică de a mai crede în monarhia austriacă. Mi-au arătat cele mai mari simpatii pentru Români și m'au incredintat, că și Slavii de la miazăzi vor sprijini dreptul nostru încontra Ungurilor, pe care îi socotesc ca vrajmașii tuturor celor alte naționalități din imperiul austriac.“

⁵² Gazeta Transilvaniei, Nr. 22, 17. III. 1856.

⁵³ Čas. 1860, 6. X. z *Jas „Multánsko“* (o sblíživání Moldavanů s Taliány). — Čas. 10. X. 1860 „*Multánsko*“ (o vnitřních otázkách). — Čas. 7. XI. 1860 „*Multánsko*“ (o stycích s Tureckem). — Čas. 1860, 28. XII. „*Multánsko*“ (o zahájení národního shromáždění). — Čas. 1861, 25. VIII. „*Politická rozjímání*“ (o poměrech v Uhrách a v Sedmihradsku). — Čas. 1861, 12. X. (detto). — Čas. 1861, 12. XI. (o poměrech na aradském gymnasiu). — Čas. 1862, 6. II. (z Bukurešti o povstání sedláků). — Čas. 1862, 26. IV.: „Že Slované a Rumuni nechtějí s Maďary stejnou dráhou kráčetí... jest věc zcela přirozená... Maďaři učinili chováním svým bezohledným, jak proti Slovákům, tak proti Horvatům, Srbům a Rumunům všeliké transakce, na ten čas nemožnými, nemaďarští národové v Uhřích a Sedmihradsku měli opět býti heloty pod neobmezenou vládou jejich.“ — Čas. 1862, 11. IX.: „Záležitost sedmihradská stala se nyní jednou z otázek pro Rakousko nejdůležitějších..., zákon nezná než výsady a práva šlechty a popírá úplně všechna práva nejčestnější národnosti v Sedmihradsku, totiž Rumunům.“ — Čas. 1862, 30. X.: „Záležitost uherská a sedmihradská.“

potom vyšly souborně v samostatné brožure v Paříži r. 1861.⁵⁵ — Fr. L. Rieger věnoval tam pozornost nejen slovanským národům střední Evropy. Všiml si také jiných střeoevropských národů, kteří zápasili s germanizací a maďarizací. Jakoby v duchu Havličkově z r. 1846 se dotkl na několika místech své brožury také sedmihradských Rumunů. Obhajoval jejich práva na sebeurčení a vyslovoval se nakonec pro spolupráci všech utiskovaných střeoevropských národů. Nechyběla tam ani zmínka o významu těch Rumunů, kteří žili mimo tehdejší Rakousko, tj. východokarpatských Rumunů, kteří r. 1859 navázali politickou unii. „Rumuni ze Sedmihradska a Banátu, psal Fr. L. Rieger, mají oči obrácené k rumunským východním knížectvím.“ Odmítaje nepříznivé stanovisko rakouské vlády ve věci unie východokarpatských knížectví z r. 1859 Fr. L. Rieger projevil zřejmý obliv nad bojem rumunského národa. S uznáním psal o Rumunech, kteří „k velkému údivu světa dospěli k valašsko-moldavské unii“. — Pokud jde o boj sedmihradských Rumunů Fr. L. Rieger jej hodnotil jako součást boje Rumunů všech. „Jednoho dne, ujišťoval, velké a šťastné události, k nimž Rumuni došli r. 1859, nemohou než užitečně působit také na rakouské Rumuny.“ Zkrátka Fr. L. Rieger hodnotil valašsko-moldavskou unii z r. 1859 jako významný politický čin. — Představitel této valašsko-moldavské unie, kníže A. Cuza, byl ostatně i jinak v českých zemích znám. Soudobý český tisk příznivě paznamenával mnoho událostí, které byly spojeny s jeho jménem i s jeho reformami.

Po spravedlivém řešení rumunských věcí i po spolupráci česko-rumunské se tehdy volalo také v „Národních listech“, orgánu progresivního křídla české Národní strany. Dne 16. II. 1862 tam vyšel článek p. n. „Rumuni podunajští“, v němž sjednocení východokarpatských Rumunů bylo označeno jako velký úspěch posledních desítiletí. Dne 9. V. 1863 tam, v souvislosti s jednáním na sedmihradském sněmu čteme: „Máme za spravedlivé žádosti rumunské, a tu jmenujeme především žádost o uznání plno-právnosti rumunské národnosti v Sedmihradsku, o stejné politické právo s ostatními národy rakouskými, o ochranu proti útisku se strany Maďarů v ohledu politickém a národnostním.“ — V červenci 1864 (6. a 8. VII.) vyšel v „Národních listech“ další článek „Rumuni a kníže Kuza“, v němž byly znovu hodnoceny zisky Rumunů poslední doby: „Reformy A. Kuzy, končil článek, jsou důležité nejen z hlediska Rumunů, ale také ze stanoviska jiných sousedních národů.“ — Kromě toho noviny umírněné staročeské strany, vedené Fr. Palackým a Fr. L. Riegrem, ovládající dosud český politický život, tj. „Národ“, pojednaly r. 1864 o sekularizaci klášterních majetků v rumunském Podunají;⁵⁶ dále uveřejnily články, týkající se otázky orientální,⁵⁷ v jejímž rámci Rumunsko mělo v českém pojetí

⁵⁴ Cas. 1861, 31. VIII.: Řeč dr. Fr. L. Riegra v sedění sněmovny poslanců dne 29. VIII. o věcech uherských. — Cas. 1861, 20. XII.: Řeč dr. Fr. L. Riegra ve schůzi poslanecké sněmovny dne 18. XII. (Mezi jiným o poměrech v Uhrách a v Sedmihradsku.)

⁵⁵ *Les Slaves d'Autriche et les Magyars*. Paříž 1861. — Český překlad z r. 1906 p. n. F. L. Rieger, *Rakouští Slované a Maďari*. Z francouzštiny přeložil B. Štěpánek, s úvodem Zđ. Tobilky.

⁵⁶ *Národ* 1864, 27. I. (*Kláštéry rumunské*).

⁵⁷ *Národ* 1864, 19. V. (*Otázka východní*).

nej důležitější úlohu. Poslze se tam stýkáme s úvahou o rumunské agrární reformě.⁵⁸ Rumunská agrární reforma byla označena za událost velmi výhodnou pro rozvoj rumunských zemí. — Co se týče ohlasu tehdejších rumunských událostí u nás, měl důležitou úlohu pražský list „Politik“, který byl vydáván (se zřetelem ke svému mezinárodnímu poslání i k potřebám propagovat české věci a zájmy v cizině) v jazyku německém. Tento tiskový orgán, který pod redakcí J. St. Skrejšovského projevoval mimořádný zájem o balkánské národy, byl v 60. letech (před r. 1867) plný zpráv o Rumunech a plný projevů v jejich prospěch. Např. r. 1863 se tam objevovaly protesty proti snahám maďarských vládnoucích tříd uskutečnit plánovanou politickou unii Uher a Sedmihradsko, která měla být zaměřena ke škodě sedmihradských Rumunů. Poukazovalo se na to, že rumunský národ žije na sedmihradské půdě odedávna, že neprávem nemá zastoupení v sedmihradské zemské správě, že není dotazován na svůj souhlas či nesouhlas, pokud jde o plánovanou uhersko-sedmihradskou politickou unii. Pražská „Politik“ znovu a znovu žádala (1863) „spravedlivé zastoupení sedmihradských Rumunů ve veřejném životě, dále, aby sedmihradští Rumuni byli uznáni jako zvláštní národnost. V dalších letech (1865) se sedmihradským Rumunům dostávalo v pražské „Politik“ znovu podpory. Opět se volalo po tom, aby poměr Sedmihradska k Uhrám byl upraven ve smyslu příznivém sedmihradským Rumunům. — Zkrátka, v letech 1860—1865 (za Bachova absolutismu) docházelo v českém prostředí k dalším projevům ve prospěch Rumunů i ve prospěch česko-rumunské spolupráce. Ve zdravém řešení složitých sedmihradských věcí byla spatřována jedna ze záruk, že také Čechové získají výhodnější politické pozice ve vlastní zemi. — Příznivé hlasy o Rumunech v Čechách byly narušovány jen neklidem, který vznikl po příchodu hohenzollernské dynastie do Rumunska (1866). To bylo pochopitelné, uvážíme-li boj, který Čechové vedli proti germanizačním a maďarizačním tendencím ve střední Evropě. Dynastická změna v Rumunsku r. 1866 byla v Praze hodnocena jako úspěch Bismarckovy pangermánské politiky, namířené proti Slovanům.⁵⁹ Tím měly být oslabeny také vyhlídky i naděje české politiky.

Podobné projevy přátelství (a to zase se zřetelem k českým poměrům) se ozývaly (r. 1863) z úst jednoho z vedoucích sedmihradských a banátských Rumunů, člena říšské rady ve Vídni, Alexandra Mocioniho (1841 až 1909), který se zastal českého národa, české politiky i jejího programu, zdůrazňuje, že jednotlivé středoevropské národy mají mít možnost svobodného rozvoje v politickém, národnostním i kulturním ohledu. Vedle těchto hlasů několika českých i rumunských politiků i novinářů docházelo v 60. letech (před r. 1867) i jinak k rozličným veřejným projevům ve prospěch česko-rumunské spolupráce. Jestliže tehdejší čeští pokrokoví činitelé spatřovali v Rumunech, zejména v sedmihradských Rumunech, své spolutvořitelé a spolutvůrce nové politické tvárnosti střední Evropy, bylo takových lidí mnoho také na rumunské straně (zejména mezi sedmihradskými Rumuny), kteří si uvědomovali rostoucí význam Čechů ve střední Evropě a kteří se vyjadřovali pro spolupráci s Čechy. Takové sta-

⁵⁸ Národ 1864 13. IX. (*Lid sedlský a kníže Kuza*).

⁵⁹ Národní listy 1871 30. III. (*Prušáci v Rumunii*).

novisko bylo blízké kulturní organizaci v Sedmihradsku zv. „Astra“ (Asociațiunea Transilvană pentru literatura și cultura poporului român), založené r. 1861 v Sibiní. Tato organizace se stala po řadu desetiletí (1861 až 1918) střediskem rumunského kulturního života v rakouské a potom v rakousko-uherské říši⁶⁰ a všimala si nejrozličnějších jejich problémů, v tom také otázky české.

* * *

Nová, třetí etapa v česko-rumunských vztazích 19. století nastala roku 1867, kdy po nezdaru úsilí neněmeckých a nemaďarských středoevropských národů o federativní výstavbu rakouské monarchie došlo (r. 1867) k rakousko-uherskému dualismu, jímž Němci a Maďaři si rozdělili nadvládu ve střední Evropě a kdy tím vzniklo vážné nebezpečí pro život jiných středoevropských národů (slovanských i Rumunů). Tyto skutečnosti vedly k úsilí, aby ohrožené národy (to platí mimo jiné o Česích a Rumunech) sevřely své řady, aby vytvořily společnou frontu proti politickému, národnostnímu i sociálnímu útisku, aby začaly boj o svá národní i politická práva. Boj takto zahájený i úzká česko-rumunská spolupráce měly potom trvat od r. 1867 takřka nepřetržitě až do zániku rakousko-uherské monarchie (1918).

Pokud jde o česko-rumunskou součinnost v tomto údobí (1867–1918) lze odlišit dvě etapy: a) první sahá od r. 1867 do r. 1877, tj. do balkánské války, b) druhá zaujímá několik desetiletí po zmíněné balkánské válce, tj. konec 19. a počátek 20. století.

Všimněme si především první fáze. Místem rozličných projevů pro česko-rumunské přátelství se stal po r. 1867 především tisk (noviny), a to víc než kdy předtím, stává se jedním z nejdůležitějších prostředků ovlivňování a usměrňování obou národních kolektivů. Český i rumunský tisk sledoval stále pečlivěji vývoj na druhé straně. Projevoval o něj zájem. V českém prostředí to byla zejména už zmíněná, se zřetelem ke svému mezinárodnímu poslání německy psaná „Politik“, v níž byla stále více věnována pozornost tzv. východní otázce a úloze Rumunů v ní, v níž se objevovaly opět a opět články rumunských sedmihradských autorů. Posledního května r. 1868 byl tam otištěn článek českého autora, který lze nazvat takřka manifestem, adresovaným z Čech sedmihradským Rumunům. V něm se s radostí registrovalo jejich soudobé hnutí. Projevovalo se uspokojením nad tím, že sedmihradští Rumuni se stále více zapojují do celkového boje středoevropských utlačovaných národů. V tom směru se jim přislíbowała z české strany všemožná pomoc. „Rumuni (sedmihradští) mohou být ubezpečeni, zdůrazňovalo se tam, že už podobnost jejich i naší (tj. české) opozice vyvolává naše sympatie k jejich národní věci.“ — Analogicky vyzníval článek otištěný v „Národních listech“ (22. 2. 1868), namířený „Spolek slovansko-rumunský“; v němž čteme: „Posavadním

⁶⁰ Stačí citovat zase brašovský list Gazeta Transilvaniei, kde čteme v korespondenci rumunského dopisovatele z Prahy (27./15. června 1866) toto: Vedeți frațirolu români, cauza cea sânta a Vostra află aperiatori și in acest'a tiéra [Cehia] fórte depertată de voi și ce e mai multu la unu poporu, de care voi cugetați póte, cá nice nu scie de români.“

strašným nepořádkem na jihovýchodu evropském vůbec a v říši turecké zvláště nejvíce trpí Slované a po nich Rumuni. Oba tyto kmenové národní mají tytéž společné nepřátele: „Němce, Maďary a Turky. Což tedy divu, že při obou konečně ujal se přesvědčení o potřebě spolku na obranu společných prospěchův. Ani otázky rakouské, ani otázka turecká nemohou býti vyřízeny bez účastenství národa rumunského; jakož pak všechny tyto otázky rozhodují o budoucnosti světa slovanského, tož patrno, že nemůže nám býti jedno, budou-li Rumuni státi při Slovanech, anebo proti nim.“

Podobně zněly také projevy otiskované v českém tisku v 1. pol. roku 1869. Kromě uvedených myšlenek, kromě výzvy, aby Rumuni spolupracovali s ostatními porobenými národy střední Evropy, dovidáme se tam také o souhlasu s unií východokarpatských a sedmihradských Rumunů. Odtud měl v českém pojetí pramenit zisk také pro osvobození jiných národů střední Evropy. V českém tisku (1869) se zároveň odsuzoval národnostní zákon, který byl vydán na uherském sněmu koncem r. 1868. Tento zákon byl v českém tisku charakterizován tak, že „poškozuje sedmihradské Rumuny v jejich vlasti,“ že postuluje sedmihradských Rumunů, pokud jde o autonomii a politické postavení, jsou plně oprávněné. Vše se končilo výzvou, aby sedmihradští Rumuni vytrvali při obraně svých politických a národních práv. Stejně vyzníval také apel, aby sedmihradští Rumuni zachovávali jednotný postup s jinými porobenými národy střední Evropy (se Slováky, Srby, Rusiny atd.). „V tom spočívá, zdůrazňovalo se, síla rakouských Slovanů a Rumunů. Vzájemná solidarita (čtete dále) vytvoří z jedněch i druhých významnou sílu při utváření nové střední Evropy, sílu, se kterou musí počítat nejen Rakousko-Uhersko, ale každá velmoc evropská, ba celá Evropa.“ — V českém prostředí se tedy počítalo s tím, že novodobý vývoj sedmihradských Rumunů může a bude mít vliv také na nové uspořádání v rakousko-uherské monarchii, ba ve střední Evropě vůbec. Opožděně byla vítána také unie východokarpatských zemí (Moldavska a Valašska), státní sjednocení východokarpatských Rumunů, vznik sjednoceného východokarpatského Rumunska. Vlivem toho se v tom pojetí musí změnit (přes všechnu nevěli velmocí) také postavení sedmihradských a uherských Rumunů. — Českých projevů z konce 60. let 19. století, vyznívajících ve prospěch novodobých emancipačních snah sedmihradských Rumunů a Rumunů vůbec, bylo tedy velmi mnoho.

Třeba dodat, že r. 1868 se k těmto hlasům připojil také Riegrův slovník naučný,⁶¹ v němž vedle hesel „Valašsko, Moldavsko, Sedmihradsko, Bukurešť“ aj. bylo zaznamenáno, že „národ (rumunský) vznikl smíšením kolonistů římských s jinými národy“. — Stejně jsou zajímavé komentáře, týkající se Rumunů a jejich zemí, otištěné ve spise českého historika J. Pervolfa.⁶² Jde tu jednak o stručný nárys středověkých rumunských dějin, jednak o obranu Rumunů proti Maďarům a proti maďarské snaze opanovat rumunské země („Romanii“). Je tu dále výzva ke spolupráci Rumunů a Slovanů (zejména jižních Slovanů a Rumunů). Objevilo se tam také přání na obnovení „románsko-dácké“ říše, skládající se „z obou podunajských

⁶¹ Riegrův *Slovník naučný* VIII, Praha 1868, 810–812.

⁶² J. Pervolf, *Uhry a východní otázka*. Casopis muzea král. čs., Praha 1869 i zvl.

knížectví, ze Sedmihrad i z rumunských stolic království uherského“. Opakoval se tam vlastně starý i soudobý sen rumunských vlastenců, ba Rumunů všech.

K tomu všemu lze připojit také článek významného českého spisovatele J. Nerudy, který navštívil Bukurešť r. 1860, a který se obdivoval ve své zajímavé úvaze⁶³ velkém růstu mladého rumunského hlavního města, svobodnému rozvoji rumunského národa, zbavujícího se cizího útlaku, a který zároveň projevoval přesvědčení, že se brzy uskuteční sjednocení Sedmihradska i východokarpatského Rumunska. — Analogické myšlenky se objevovaly v předvečer balkánské války z r. 1877–1878 v novinách staročeské strany v „Pokroku“ i v mladočeském tisku, tj. v „Národních listech“. Jestliže v „Pokroku“ (v čl. „Nový spor na východě“, 10. II. 1876) byla zdůrazněna myšlenka, že Rumunsko spěje k úplné samostatnosti, v „Národních listech“ se ozvalo mínění, že úloha Rumunska při řešení otázky je a bude pozoruhodná.

Ze všeho je vidět, že v českých zemích se nežilo v roce rakousko-uherského dualismu z r. 1867 či po něm jen tzv. slovanstvím, slovanskou myšlenkou, jen heslem spolupráce národů slovanských. Česká koncepce byla tehdy daleko širší. Šlo o spolupráci se všemi utlačovanými národy střední Evropy bez rozdílu národností, a v tom ohledu také s Rumuny. V českých zemích se žilo myšlenkou internacionalismu zvláštního druhu.

Takové české projevy nevyznávaly naprázdno. Měly ohlas r. 1867 i po něm také na straně rumunské, zejména u sedmihradských Rumunů. Tito vítali po r. 1867 každé hnutí na české půdě, každý český hlas pro svobodu a práva utiskovaných národů, každý projev pro samosprávu, pro národní, historické či přirozené právo, pro federalizaci střední Evropy na jiných základech, než jaké položil rakousko-uherský dualismus z r. 1867. Vedení sedmihradských Rumunů čekalo ze soudobých českých zápasů zisk také pro sebe; čerpalo z českého politického postupu poučení pro vlastní postup i pro vlastní politickou taktiku.

Nelze vypočítávat a hodnotit všechny tehdejší projevy Rumunů, typické úctou k Čechům i úsilím navázat s nimi přátelství.⁶⁴ Ale přece stojí za to mnohé vzpomenout. — Určitou úlohu v česko-rumunských vztazích po uzavření rakousko-uherského dualismu (r. 1867) měl na rumunské straně rumunský posluchač přírodovědy na pražské universitě Štěpán Pop, který⁶⁵ měl pověření se strany redaktora brašovské „Gazeta Tran-

⁶³ J. Neruda, *Z Bukurešti 1870* 29. XII. Národní listy 1871 6. I.

^{63a} *Nový spor na východě*. Pokrok 1876 10. II.

^{63b} *Rumuni a východní krize*. Národní listy 1876 11. V.

⁶⁴ Albina 1867 29. XI.–11. XII. *Morburile dualismului*. — Albina 1868 18./30. VIII. „*Unguri despre cehi și medilocitu despre Romani*.“ — *Gazeta Transilvaniei* 1867 15. I. (*De la corespondentul ziarului din Praga*). — *Gazeta Transilvaniei* 1867 13. I. III. (détto). — *Gazeta Transilvaniei* 8. V./26. IV. 1867, Praga 22. aprilie: „Dr. Rieger, cá referentu alu Boemiloru, vorbesce una óra intréga. Vorbirea acestu'i a e unu opu dintre cele mai escelente ale retoricei, in catu fórte pucini oratori a'i presentului se potu asemena cu acestu bárbatu alu poporului boemu.“ — *Gazeta Transilvaniei* 12. V./30. IV. 1867: Praga 22. aprilie: „*Si vedeti, Boemii totu nu desperése*.“

⁶⁵ J. Mac ůrek, *K dějinám česko-rumunských vztahů v národně osvobozenckém hnutí 19. století*. Slovanské historické studie VI. Praha 1965, 187 ad.

sylvaniei“, G. Bariția, k tomu, aby navázal styk s českými novinami, a to zejména s pražským listem „Politik“. Štěpán Pop měl informovat českou veřejnost o rumunských věcech; měl umožnit otištění rumunských článků v pražských novinách. — V této své činnosti se Štěpán Pop stal významným činitelem ve spolupráci mezi pražským a rumunským sedmihradským prostředím. Jeho zásluhou docházelo k dalšímu utužování česko-rumunských vztahů. — S tím plánem se Št. Pop vracel koncem r. 1867 do Sedmihradska, kde se potom jeho jméno objevilo několikrát.⁶⁶ — Mezi jinými rumunskými posluchači pražské university r. 1867—8 se objevil také G. Munteanu a Št. Torpanu, kteří studovali v Praze za podpory sedmihradské rumunské organizace „Astra“.

Příznačný byl v rumunském prostředí ohlas „českého memoranda“, publikovaného Fr. Palackým 29. V. 1870, které bylo otištěno v brašovském tisku „Gazeta de Transylvania“ 15. VI. 1870,⁶⁷ memoranda typického důrazem na potřebu obrany české i každé jiné středoevropské národnosti. Mluvčí sedmihradských Rumunů podtrhl z něho zejména slova, že zachovávat rovné právo všech národů je nejlepší politickou zásadou pro Rakousko, dále, že ten, kdo chce nad jinými národy panovat, není přítelem svobody, že vše to vede k porobě jedněch národů druhými, že tam, kde jsou páni a otroci, nemůže být řeči o svobodě. „Čechové, čteme v projevu sedmihradských Rumunů, začali krásný boj. Středoevropští Slované a Rumuni, kteří bojují za svá národní práva, musí tato nakonec získat.“

Jiný projev sedmihradských Rumunů, stylizovaný v podobném směru, byl otištěn v novinách „Albina“ vydávaných sedmihradskými Rumuny ve Vídni. V úvaze z listopadu r. 1870,⁶⁸ která má ráz krátkého náčrtku českých dějin od 13. stol. do Bílé hory (jde o prvý pohled na české dějiny načrtnutý rumunským jazykem), se psalo o „odhodlaném a statečném českém národu, o národu, který je hoden obdivu u všech, kdo usilují o nezávislost a národní svobodu. Sedmihradští Rumuni, pokračovalo se dále, sledují pozorně a sympaticky obezřetný o důstojný boj Čechů, národa, který zápasí s neobyčejnou rozhodností o nezávislost a národní svobodu, kteréžto cíle jsou také Rumunům drahé“.

Stejným tónem byla nesena slova listu „Federatiunea“, který byl vydáván sedmihradskými Rumuny v Budapešti, listu, který byl zaměřen proti

⁶⁶ Transylvania. Foi'a Asociatiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporului român. I/II Brașov 1868/9.

⁶⁷ Gazeta Transilvaniei 1870 15./3. VI. Brașov: „Cuprinsulu mémorandului, celu publică istoriculu slavu Palacky in Nr. 22 alu Reformei d. Fr. Schuselka... Noi lu impartisimur cititoriloru noștri fara altu comentariu decătu ca cuprinsulu lui resună pâna in marginele monarhiei, cari patimescu de asemene desastre politice, asia, încătu ei refrengu echoulu... Boemi au dreptulu loru de statu istoricu... Boemii incepura acum belulu diaristicu... Restituirea autonomiei Transilvaniei, pentru care se potu aplikă tôte disele lui Palacky cá memorandu.“

⁶⁸ Albina 4./16. XI. 1870: „Dupa acésta schitia istorica se trecemu la luptele presinti ale acestui poporu resolutu si demnu de admirare tutururu poporaloru, ce tindu la independintia si autonomia nationala... In acestu conglomeratu de tieri nefericite Boemi'a cuprinde dupe importanti'a tutururu faptoriloru de statu fora tóta indointi'a loculu primu... Noi cu viua atentiune și simpatia petrecemu in-tiept'a și demn'a lupta a Cehiloru și ne bucuramu, candu vedemu unu poporu liptandu-se cu atata resoluțiune pentru independenti'a sa nationala, scopuri, cari sunt și noa cele mai scumpe și sacre aspiratiuni.“

rakousko-uherskému dualismu a vyslovoval se pro federalizaci střední Evropy. Rumuni v něm vzdávali Čechům díky za důstojný politický postup; nešetřili výrazy obdivu i přátelství k českému národu; českou taktiku boje označovali jako vzor také pro boj Rumunů na sedmihradské půdě. V tom smyslu by bylo možno citovat řadu dalších úvah, které byly uveřejněny ve „Federatiunea v l. 1868–74.⁶⁹ Rumunům byl kladen za vzor „starý korifej“ Čechů, Fr. Palackého i soudobá česká politika vůbec. — R. 1872 zaujal „Doslav“ Fr. Palackého, uveřejněný v českém znění ve sb. „Radhošť“ III, 257 až 317). Z té úvahy si redakce listu „Federatiunea“ vybrala k otištění (1872, 15./27. X.) zejména myšlenku, která se týká federalizační přeměny střední Evropy na unii rovnoprávných a svobodných národů. R. 1873 ve Federatiunea (1873, 23./11. II.) čteme výzvu, aby Rumuni se učili z příkladů Čechů, z českého boje, z české vytrvalosti a obětavosti. „Rumuni, čteme tam, by si měli vzít příklad z českých zápasů, z české národní solidarity a vytrvalosti. Ačkoli situace sedmihradských Rumunů se liší v mnohem od situace v Čechách, čteme tam, lze přece aplikovat ráz českého boje také u Rumunů.“ — Také r. 1875 sedmihradští Rumuni neváhali zdůraznit⁷⁰ přednosti Čechů, pokud jde o intenzitu a ráz politických i národnostních zápasů.

Zmínku zasluhuje jiný rumunský hlas z počátku 70. let. Když Fr. Palacký vydal tehdy svou politickou závěť, když tato závěť byla napadena německým a maďarským tiskem, postavili se představitelé sedmihradských Rumunů na mezinárodním fóru za Fr. Palackého a tím vlastně také za český národ velmi rozhodně.⁷¹ „My Rumuni, zněla jejich slova, musíme projevit před celým světem vřelé sympatie k tomuto vůdci českého národa, který v našich bolestech vidí také bolesti národa svého, a který osvobozením čes-

⁶⁹ Federatiunea 1871 10/2: „Cehii Boemiei... perseveranti cá mai nainte nu se voru multumi cu vorbe late, ci voru insiste a li se dá drepturile de autonomia in deplinetea loru.“ — Tamtéž 1871 14/4: „Ca Boemii pentru cestiunea Bohemiei de asemenea Romani trebuie se fia neadormiti pentru cestiunea Transilvaniei. — Tamtéž 1872 15./27. X.: *Epilogulu istoriografului Palaschi corifeulu Cehiloru la opera sa intitulata Radhost (despre Russia și Slavi, este obeiectulu discussiouniloru tuturoru organeloru de publicitate in Ostungari'a)*. — Tamtéž 1872 3. XI.—22. X.: „Venimu a inregistra pèrerile, ce d'insulu (istoriografulu Palaschi) desvolta in epilogulu operei sale și cu privire la Russia și Slavi. Palaschi dice, ca este cu nepotintia, ca se se formeze vreedata una monarchia russeasca universala... Tóte popórele s'ar opune monarchiei...“ — Federatiunea 1873 23./11. II.: „Essemplulu Cehiloru sè invetiamu de la ei a luptá si a perseverá, sé ni-i luámu de modelu atatu in modulu de lupta, catu și cu privire la solidaritatea, perseverantia, abnegatiunea și devotamentu... Situațiunea nostra nu este intru tote egala cu a Cehiloru...“ — Tamtéž 1874 12./7. VII.: „Natiunea cehica e conscia de sine, scie ce lucrá și pentru ce se lupta.“

⁷⁰ Gazeta Transilvaniei 1875 2./V.—20./IV.: „Activitatea și passivitatea in Bohemia. Lupt'a de existentia, care decurge in Bohemia intru elementulu cehu, care este in maioritate numerica și intre celu nemtiescu este cá si na nóstra secularia... Natiunea ceha inca portá cá și noi lupta dupla, pentru autonomi'a tieriei Bohemi'a și totuodata pentru existenti'a loru nationala, adecá asecurarea individualitatiei politice-nationale.“ — Tamtéž, 1875 6./V.—24./IV.: „Ceho-slavi dispunu de midiuloce fórte respectabili, prin care se și ajunga scopulu loru nationale — politicu. Ei au și barbati de statu, cari merita acestu nume, barbati, cari departe de a fi condusi de fantasia și a luá campii alergandu dupe fantome au invetiatu a calculá.“

⁷¹ Politik 1872 5. XI. viz příl. č. XIV.

kého národa chce přispět také k osvobození jiných utlačovaných národů. Kéž Fr. Palacký je ještě dlouho živ a zdrav.“

Není třeba zvláštních komentářů k tomuto projevu sedmihradských Rumunů. Stačí říci, že je z něho jasně vidět, jak počátkem 70. let v prostředí sedmihradských Rumunů zesílilo vědomí společných zájmů s Čechy i vědomí nutnosti vzájemné politické i kulturní součinnosti. Spolupráce sedmihradských Rumunů s českým národem byla pokládána za záruku, že také Rumuni v Sedmihradsku dosáhnou pro sebe politických úspěchů.^{71a} Přitom nešlo jen o sedmihradské Rumuny. V předvečer balkánské války z let 1877–8 se obraceli Rumuni dokonce z Krajovy, města v knížectví valašském, na mluvčího sedmihradských Rumunů G. Ratia,⁷² přimlouvající se za navázání politických styků s Čechy. Jinými slovy heslo politické spolupráce s národem českým se objevovalo (před r. 1877–8) jak v programu sedmihradských, tak východokarpatských Rumunů.

Ruku v ruce s uvedenými česko-rumunskými vztahy probíhala (po r. 1867 a počátkem 70. let) spolupráce také mezi Slováky a sedmihradskými Rumuny. Obě strany žily v uherském státním celku; už proto se mohla mezi nimi velmi intenzivní součinnost rozvíjet. Ne-li ze starší doby, tak nejméně z počátku 70. let 19. stol., kdy osudy Slováků se ve starém Uhersku neobyčejně zhoršily, lze uvést řadu přátelských hlasů i akcí jedné i druhé strany. Zmínku zasluhují především slova, která se objevila v první krátké historii Slováků, psané rumunským jazykem r. 1871.⁷³ „Není Rumuna, čtete tam, který by nevěděl, jak velký význam má slovenský národ v boji o to, aby také Rumuni dosáhli splnění svých snah a požadavků; slovenský národ, čtete dále, je naší skutečnou sestrou. Naše solidarita se Slováky je přirozená a nutná.“ — Když došlo (1874) k uzavření slovenských středních škol, když byla rozpuštěna (1875) Matica slovenská, slovensko-rumunské přátelství se stále více utužovalo. Jeho jevištěm byla budapeštská „Federa-

^{71a} *Gazeta Transilvaniei* 1879 25. II.—9. III.: „Cehii urmarescu de unu timpu incóce o tactica fórte intielépta... Acestu principiu ar'trebuie se fia recunoscutu și practicatú și la noi.“ — Tamtéž 1879 5.—17. IV.: „O asemenare se mai póte face intre Boem'ia și Transilvania nu numai in privint'ia geografica și etnografica...“

⁷² I. Georgescu, *Dr. Ioan Rațiu. 50 de ani din luptele naționale ale Românilor ardeleni*. Sibiu 1928, 100.

⁷³ *Federatiunea* 1871 1./3. III.: „Chestiunea slovacă și Ungaria propriu disa... Nu credemu se sé afile vreunu romanu, care sé nu recunosca, de cátra importantia este natiunea slovacă pentru succesele aspiratiuniloru natiunei romane. Natiunea slovacă ni este sora adevérata in suferintiele comune sub despotismulu magiaru; d'in acestu punctu de vedere dara solidaritatea nostra cu Slovaciei este cea mai naturale pentru a poté scapá de periculu comune alu magiarismului... Romanii trebuie sé scia, ca Slovaciei au cele mai sincere simpatii pentru caus'a nostra și pentru rezultatulu favorabilu alu luptei nostre; ei se intereseze vivu de tote miscamintele nostre natiunali, de tote dorintiele nostre; ei studieza istoria nostra, trecutul nostru si nu unu Slovacu se afla, care lé și cunosce mai bine, se pote dice decátu multi Romani... Amu poté aduce aci numeroze citatiuni d'in diurnale fratiloru nostri Slovaci, de unde s'ar poté vedé, cátra attractiune au ei cátra Romani... Sé recunosce-mu dara cá pentruca Romanii sé pota inchiaiá una solidaritate mai intima cu nobilá natiune slovacă, și pentru ca luptá loru comune contrá despotismulu magiaru sé devina mai eficace, este necessariu ca si noi sé avemu sciintia despre dorintiele juste ale natiunei slovacé, precum si ea are despre ale nostre.“

tiunea“, v níž se projevovalo opět a opět, zejména v 80. letech⁷⁴ pohoršení nad postupem Maďarů vůči Slovákům a v níž se ozývaly sympatie k boji Slováků i hlasy pro slovensko-rumunskou spolupráci.

* * *

V tom směru se pokračovalo se strany české, slovenské i rumunské také v posledních desetiletích 19. stol. Jestliže za balkánské války (1877–8) se v českých zemích vcelku málo mluvilo o Rumunsku a o jeho účasti v ní, (české zraky se tehdy obracely především k otázkám jihoslovanským), jestliže ani vyhlášení samostatnosti Rumunska 9. V. 1877 nebylo v českém tisku podrobněji komentováno, přestože tu šlo o událost velkého významu pro řešení tzv. východní otázky, sympatie k Rumunsku se projevovaly v červnu i v červenci 1877, potom na několika místech, např. v listu „Pokrok“.⁷⁵ Zvláštní slova obdivu se ozvala při vyhlášení rumunského království (v březnu 1881). V „Národních listech“ označovali tuto událost⁷⁶ jako výsledek úsilí malého národa, ovládaného pevnou vůlí i jako událost, která bude mít velký význam pro sedmihradské Rumuny, i pro jižní Slovany. Tak rychlým krokem národ rumunský, čtete tam, postupoval vždy výše a výše ke svému vytouženému cíli. Doba byla k tomu příznivá. Prohlášení království rumunského je opět důkazem, jak v proudu světové politiky i malý národ, má-li dosti vůle, mravní odhodlanosti i obezřetné vedení, může dosahovat velké cíle. Na to následovala⁷⁷ úvaha o tom, jak mnozí rumunští politikové jsou si vědomi potřeby přímé spolupráce se Slovany, s jižními Slovany zejména. Posléze⁷⁸ se zdůrazňovalo, že sedmihradští Rumuni, zbaveni politických práv, využívaní z hlediska hospodářského i sociálního, utiskovaní v ohledu kulturním, usilují o spolupráci s jinými utiskovanými národy střední Evropy, v tom také s Čechy. Vše se skončilo výzvou k navázání vzájemné dohody s Čechy i s ostatními utlačovanými národy rakousko-uherské monarchie, slovanskými i neslovanskými.

R. 1892 byl (u příležitosti konference rumunské národní strany) poslán do Sedmihradska telegram se strany pražského politického spolku „Sladkovský“, v němž se mluvilo o „ideách společných národu rumunskému i českému“. Zároveň se čeští studenti obraceli k Rumunům s přáním, aby

⁷⁴ Federatiunea 1874 6./18. VI.: „Espeditiunea cruciata incotră Slovaciloru și specialminte incontră gimnasieloru slovacesci... ne face a exprime indignatinuea, ce provoca atare procedere menita a essacerbă spiritele nu numai ale omeniloru, ce tienu la nationalitate loru, ci a tuturoru omeniloru de bine, d'in a caroru inima nu s'a stinsu inca sentiulu de direptate... In lipsă deputatiloru cu sentieminte nationale slovacesci deputatii romane trebuie se redice cuventulu in calera spre a tună unu: Non plus ultra nebnatecei omnipotentie ministeriali.“ — Tamtéž 1874 6./18. VI.: „Gimnasiiele slovacesci in Ungaria superioare. Gimnaziiloru slovacesci abie li se pote face cu temeiu alta imputare, decatu chiaru numai, cá elle sunt slovacesci si cá intrinsele tenerimea slovacescsa ce instrue si cultiva in limba sa materna.“ — Tamtéž 1874, 24. VIII.—6. IX.: „Slovaci s'au luptatu cu barbatia și inca intr'unu modu, ce insufla respectu... Salutamu pre fratii Slovaciei pre acestu terenu de lupta pentru essistentia.“

⁷⁵ Rumunsko. Pokrok 22., 23., 26. VI., 1. VII. 1877.

⁷⁶ Království rumunské. Národní listy 1881, 31. III.

⁷⁷ Maďari, Rumuni a Slované. Národní listy 1891, 5. II.

⁷⁸ Solidarita utiskovaných. Národní listy 1891. říjen.

„utlačované národy Rakouska-Uherska se spojily a vytvořili ligu schopnou bojů proti všem utlačovatelům.“ — Tzv. memorandový proces z r. 1894 byl komentován zase v článku otištěném v „Radikálních listech“.⁷⁹

Koncem 19. století se na českém horizontu objevily také možnosti součinnosti mezi mladou českou dělnickou stranou a rumunským socialistickým listem. V tisku české dělnické strany⁸⁰ z posledního desetiletí 19. stol. byla zaznamenána účast rumunského dělnického delegáta na internacionálním kongresu; byla tam vyzvednuta důležitost rumunské agrární otázky, význam rumunské sociální demokracie při rumunských volbách. — V „Právu lidu“⁸¹ vyšly další úvahy o Rumunsku a zprávy týkající se sjezdu rumunské sociální demokracie. Všechny takové poznámky měly nesporný význam z hlediska novodobých kontaktů mezi českým a rumunským hnutím.

Neméně se zasloužila o česko-rumunskou spolupráci nové doby česká věda: např. historik a archeolog J. L. Pič (nar. r. 1847) a filolog J. U. Jarník (1848–1923), oba profesori pražské university. Prvý (J. L. Pič) jako autor knihy „Über die Abstammung der Rumänen“ (1880), v níž se zastal Rumunů proti názorům některých německých a maďarských autorů (proti R. Roeslerovi a P. Hunfalvymu), pokud jde o kontinuitu Rumunů na území ležícím severně dolního Dunaje, dále jako autor práce „Zur rumänisch-ungarischen Streitfrage“ (Lipsko 1886), která naznačuje už svým nadpisem obsah, posléze jako autor zajímavé studie týkající se středověkých rumunských zákoníků a jejich vztahů k právu byzantskému a slovanskému.⁸² Pičův trojí pobyt na půdě rumunské (1883, 1885, 1886) upevnil také jeho osobní přátelství s rumunskými spolupracovníky a připoutal ho trvale k národní věci sedmihradských Rumunů. „Mé jméno,“ pravil J. L. Pič v listu adresovaném A. Mureșeanovi 1. X. 1883,⁸³ „je spojeno s Vaší národní věcí: odtud plyne náš společný zájem.“

Filolog J. U. Jarník (1848–1923) byl ve styku s Rumuny už něco dříve (a to od r. 1875, kdy se začal učit v Paříži rumunštině, dále od r. 1876, kdy strávil celé prázdniny ve středisku sedmihradských Rumunů, totiž v městě Blaži. Přijel tam v době příprav ke své doktorské tezi a za tím účelem, aby se setkal s otcem rumunské syntaxe, Timoteji Cipariem (1805–1887). Důležitým pomocníkem ve studiu rumunského jazyka byl J. U. Jarníkovi tehdy i později Ion Micu Moldovan (nazývaný Jarníkem v přátelském styku „Moldovanuť), významný činitel v rumunském kulturním ruchu posledních desetiletí 19. stol.⁸⁴ V této spolupráci J. U. Jarník pokračoval na universitě ve Vidni (od r. 1879), kdy dodával své úvahy do četných rumunských revuí a novin (např. Convorbiri literare, Transylvania, Gazeta Transylvaniei, Românuł, Tribuna aj.). Ještě více tomu bylo později, kdy byl J. U. Jarník

⁷⁹ *Útrapy Rumunů v Sedmihradech*. Radikální listy 1894, 11. VI.

⁸⁰ Sociální demokrat 1893–95.

⁸¹ Právo lidu, 1895, 10. V., 24. V.

⁸² J. L. Pič, *Die rumänischen Gesetze und ihr Nexus mit dem byzantinischen und slavischen Rechte*. Sitzungsberichte d. k. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften. Praha 1885.

⁸³ Archiv rodiny Mureșeanu v Brašově.

⁸⁴ Kolekce rukopisů v universitní knihovně v Kluži.

jmenován profesorem na filosofické fakultě Karlovy university (1882) a zabýval se stále více problémy rumunské literatury a gramatiky. Z Prahy J. U. Jarník navázal korespondenci s mnoha dalšími rumunskými vědci a spisovateli, mezi jinými také s P. Ispirescu; o jeho styku s tímto svědčí celé desítky listů, které se zachovaly v úhledné jazykové formě. Ve své filorumunské aktivitě J. U. Jarník pokračoval také počátkem 20. století, kdy stále více propagoval česko-rumunské přátelství, udržoval zájem Čechů o rumunskou literaturu, a na druhé straně seznamoval rumunský svět s českou krásnou literaturou i vědou.⁸⁵

Ve stopách předchozích badatelů se zasloužili ve vědeckém ohledu o poznání Rumunů a o jejich vztahy s námi, např. pokud jde o řešení tzv. valašské otázky na Moravě: Fr. Pastrnek, J. Válek, Fr. Černý, V. Prasek, K. Kadlec. Fr. Pastrnek, který r. 1893 (Slov. pohľady XIII), trval na mínění, že moravští Valaši jsou skutečně pokračovateli obyvatelstva rumunského původu, r. 1907 psal spíše o tom, že východomoravští Valaši jsou vlastně uhersko-slovenské proveniencie a přistěhovali se na východní Moravu z hornatých krajů uherského Slovenska. — J. Válek⁸⁶ psal o dvojí kolonizaci na moravském Valašsku (v pol. 13. stol. z východního Slovenska, a o pasekové kolonizaci 16.—17. stol., vycházející ze slovanského Podkarpatí a ze slovansko-rumunského pomezí ve stolici marmarošské. — Fr. Černý se vyslovil⁸⁷, že mezi obyvatelstvem moravského Valašska, kam podle něho Valaši přišli až v 16. stol., třeba rozlišovat dva živly: základní slovenský a cizí rumunský. — V. Prasek položil příchod Valachů-Rumunů z Uher na Moravu⁸⁸ do 14. stol. a usoudil, že je možné některé rumunské typy prokázat. — K. Kadlec se posléze vyslovil ve své knize⁸⁹ v tom smyslu, že ani na Těšínsku ani na východní Moravě valašských obcí nebylo; byly tam podle K. jen jednotlivé osady, zabývající se chovem dobytka po valašském způsobu.

K definitivnímu řešení tzv. valašské otázky nikdo ze jmenovaných autorů pro neznalost archivních materiálů a pro nepatrné poznání pramenů nedospěl. Neboť tzv. valašská otázka je především otázkou historickou. Bez podrobného studia historických pramenů musí každé řešení této problematiky uvážnout na písku. Pouhou úvahou o dialektu, mluveném v nové době či dnes na moravském Valašsku, k rozřešení uvedené problematiky nedojdeme.

* * *

V posledním desetiletí 19. stol. se rozhojnila také spolupráce mezi Slováky a Rumuny, lépe řečeno se rozvinula teprve tehdy plněji. Stačí prohlédnout tehdejší slovenský tisk, v němž je plno cenných informací i úvah

⁸⁵ Např. překlad „Babičky“ B. Němcové p. n. „Bunica“ 1885, překlad díla Fr. P r a v d y (Convorbiri literare XV 1881).

⁸⁶ Časopis moravského zemského muzea 1907.

⁸⁷ Fr. Č e r n ý, *Moravští Valaši*. ČMM 1909.

⁸⁸ V. P r a s e k, *Jméno Valach*. Národopisný sborník československý VI. 1900. — Týž, *Kolik bylo valašských vojvodství*. Selský archiv II. 1903.

⁸⁹ K. K a d l e c, *Valaši a valašské právo v zemích slovanských a uherských*. Praha 1916.

o rumunském světě. V popředí byly „Pešť-budínské vedomosti“ a po jejich zániku „Národné noviny“ (od r. 1870), v nichž zájem o sedmihradské Rumuny stále více rostl. Třeba citovat mimo jiné např. stať „Rumuni“⁹⁰ zdůrazňující latinský původ rumunského národa, nebo 7 dalších článků,⁹¹ v nichž se pojednávalo o Rumunech od doby Dáků až do nové doby. U příležitosti rumunské výstavy v Sibini (z r. 1881) „Národné noviny“ psaly⁹² „Velkosibiňská rumunská výstavka ako je živným dôkazom neúnavej práce rumunskej inteligencie. Blahoželáme vôdcom rumunského ľudu k docielenému krásnemu výsledku. Těšíme sa mu, ako sa len hnetený brat těšit môže o opravdovom pokroku hneteného brata, a čerpáme z neho nové sily k ďalšiemu zápasu za práva, pokrok a vývin aj nášho zaostalého ľudu slovenského.“

Na poli zájmu o Rumuny pracovalo několik Slováků, kteří se usadili v Sedmihradsku i ve starém Rumunsku. V posledním ohledu třeba jmenovat Gabriela Poloniho, který v Bukurešti získal významné postavení a stal se ochráncem slovenského bukureštského spolku „Slovenská družina v Bukurešti“, který vznikl o něco dříve než „Československá beseda“, založená v Bukurešti r. 1882. — Vedle G. Poloniho vynikl v naznačeném směru slovenský novinář Gustav Augustiny (1851–1900),⁹³ který se nejprve usadil v Bukurešti a potom v jiných rumunských městech. Od r. 1883 působil jako obchodní úředník v Bukurešti (u firmy G. Poloni), potom jako agilní novinář, který si vzal za cíl popularizovat Rumuny mezi Slováký i naopak. Od r. 1893 G. Augustiny působil v Sibini jako redaktor listu „Tribuna“ a posléze (v letech 1898–1900) v Aradu jako redaktor listu „Tribuna poporului“. Z jeho delších studií, pokud byly otištěny na půdě slovenské, třeba citovat 50stránkovou úvahu „Pariž“, v níž bylo popsáno hlavní město Rumunska, tj. Bukurešť, a byl podán obraz dějin i civilizace Rumunů.

V letech 1882–1895 došlo k přímé politické spolupráci mezi Slováký a Rumuny, jaké předtím vlastně v podobné intenzitě nebylo. Lze vzpomenout např. slovensko-rumunskou poradu v Turč. sv. Martině (září 1892), ve Vídni (v lednu 1893), účast Slováků na tzv. memorandovém procesu proti Rumunům v Kluži (1894) a na kongresu Rumunů, Slováků a Srbů v Budapešti (v srpnu 1895).

* * *

⁹⁰ Národné noviny 1878, prosinec.

⁹¹ *Romanie*. Národné noviny, 1879.

⁹² *Rumunská výstavka a Maďari*. Národné noviny 1881, 13. IX.

⁹³ M. Krajčovič, *Význam G. Augustinyho v slovensko-rumunsko-srbských vzťahoch*. Slovenské štúdie VII. 145–155. Bratislava 1965. — Týž, *Kongres Rumunov, Slovákov a Srbov*, tamtéž VIII, Bratislava 1966, 71–111. — J. Hušková-Flajšhansová, *Slovensko-rumunské priateľské styky v minulosti (Slováci a Rumuni)*. Knižnica roľníckej osvety. Bratislava 1935, 18–53. — Týž, *Slovenský novinár, priateľ Rumunov, Gustav Augustini*. Kalendár Slovenskej Ligy, Bratislava 1940. — L. Boia, *Activitatea ziar. slovac G. Augustini in Transilvania 1893–1900*. Studii. Revista de istorie. Bukurešť 1970. — M. Krajčovič, *Slovenská politika v strednej Európe v r. 1890–1901. Spolupráca Slovákov, Rumunov a Srbov*. Bratislava 1971.

^{93a} Otištěna r. 1885 ve Slovenských pohľadoch.

Naznačme nyní vývoj česko-rumunské součinnosti koncem 19. a počátkem 20. století z hlediska rumunského: a to jak se stanoviska sedmihradských, tak východokarpatských Rumunů.

Sedmihradští Rumuni sledovali politickou i kulturní aktivitu Čechů na přelomu 19.–20. století s obzvláštním zájmem. Zaujal je stejně český boj o národní osvobození, o jazyková práva a sebeurčení, jako boj o federalizaci střední Evropy, která byla také v rumunském programu. Cílem sedmihradských Rumunů bylo navázat s Čechy spojení a dohodnout se na společném postupu. Česká politická i kulturní aktivita posledního desetiletí 19. století se jevila také sedmihradským Rumunům jako vzor, příklad i povzbuzení. Mluvílo se stále více o solidaritě s Čechy i o nutnosti spolupráce s nimi. V cestě nestála nikterak skutečnost, že na jedné straně šlo o národ románský a na druhé straně o národ slovanský.

Pokud jde o některé skutečnosti v naznačeném směru, bylo by možno poukázat na účast početné (30členné delegace) sedmihradských Rumunů (v čele A. Mureșeanu, T. Mihali, A. C. Popovici aj.) na pražské národopisné výstavě v říjnu 1891,⁹⁴ kdy v Praze došlo ke skutečné manifestaci česko-rumunského přátelství. Rumunskou delegaci přivítal J. Sokol, zdůrazňuje nutnost sblížení a vzájemného poznávání obou národů i jejich spolupráce.⁹⁵ Na jeho projev odpověděl vedoucí rumunské delegace A. Mureșeanu slovy: „Jsme spojeni společným osudem. Jsme a budeme vždy na straně těch, kteří bojují o spravedlnost a rovná práva národů.“ Na to následovala jeho příznačná slova, která byla ohlasem na soudobou slovanskou orientaci české politiky: „Rumuni souhlasí, pravil, s heslem slovanské solidarity, kterou rozvíjejí Čechové, ovšem s podmínkou, aby solidarita tato nevedla k nespravedlivé nadvládě jedněch nad druhými; měla by být hlášána jen ku prospěchu a rovnoprávnosti národů všech.“⁹⁶ Na tomto základě slovanské solidarity mají podle Mureșeana také Rumuni své místo. Neboť také oni bojují o analogickou svobodu národů. — Bylo by možno dále vzpomenout vzájemné česko-rumunské družnosti, která se rozvinula u příležitosti neblaze proslulého memorandového procesu v Kluži (v květnu 1894), v procesu, na němž byli zastoupeni také představitelé českého a slovenského tisku.⁹⁷ Bylo by možno uvést vývoj přátelských vztahů u příležitosti kongresu středoevropských národností v Budapešti (v srpnu 1895).

Třeba se ještě zmínit o hlasích rumunského tisku z 90. let 19. století. Tu třeba říci, že v prostředí sedmihradských Rumunů a v jejich tisku byly sledovány nejen české politické události.⁹⁸ Sedmihradské Rumuny zajímal neméně český zápas o pražskou universitu, který vrcholil roku

⁹⁴ L. Boia, *Dvě návštěvy. Rumuni v Praze a Slováci v Bukurešti (1891–1895)*. Slovanský přehled 1969, č. 2.

⁹⁵ Projev jeho v archivu rodiny Mureșeanu v Brašově, Doc. nr. 12. 384.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Lidové noviny z Brna, Hlas národa z Prahy, Národné noviny z Turč. sv. Martina.

⁹⁸ *Gazeta Transilvaniei* 1882, 24. XII.: „Cehii Boemiei gratia energiei si a intieptiunei conducetoriloru au intratu adí in rendulu popóreloru cu bilantiu politicu activu.“

1882.⁹⁹ K tomuto českému zápasu se připojovali nejen pro své sympatie k Čechům, ale také se zřetelem k tomu, aby podepřeli vlastní, tj. rumunské nároky v otázkách jazykových a školských na sedmihradské půdě. „Přesvědčujeme se, praví se v soudobém rumunském memorandu, jak svatý je boj, který Čechové vedou ve věci svého jazyka a svého národního školství. Boj tento musí být úspěšný a Čechové musí dosáhnout své národní university. Energie, s níž Čechové bojují, je a musí být také pro nás, tj. pro Rumuny, vzorem a povzbuzením.“

Nutnost česko-rumunské spolupráce byla rumunským tiskem znovu a znovu zdůrazňována. Činil tak např. brašovský deník „Gazeta Transilvaniei“,¹⁰⁰ v němž se objevila řada článků, týkajících se české a slovenské otázky, a v němž bylo uváděno, že na vývoji jejím v Čechách závisí rozuzlení národnostní otázky v celé rakousko-uherské říši. — V sibiňské „Tribuně“ dále čteme¹⁰¹: „My, Rumuni, se můžeme mnohému učit z příkladu Čechů, ať už jde o jejich program či o vytrvalost v boji.“ — Dokonce rumunský tisk, který vycházel v Černovicích,¹⁰² uveřejnil články o novodobých českých dějinách, pojednáváje o Fr. Palackém, K. Havlíčkovi aj. a to s poznámkou, že Rumuni si musí všimát vývoje v Čechách, aby z toho brali poučení také pro vlastní postup. — Podobně v aradské „Tribuně poporului“ (z června r. 1898)¹⁰³ čteme: „Ze všech národů Rakouska především Čechové vedou vytrvale boj za svá národní práva. Tento boj musí být také nám, Rumunům, vzorem.“ — V téže době — u příležitosti stého

⁹⁹ Gazeta Transilvaniei 1882 31. I.—12. II.: „Universitatea Cehiloru... universitate nationala. In acesta institutie se cristalizéza dreptulu de limba a unui popor. Si fara dreptu de limba nu póte fi libertate, nu esistencia nationala. De aci putemu se invetiamu și noi ceva, putemu se ne convingemu, catu de santa și momentúosa este luptă, ce trebuie se o luptamu pentru limbă și nationalitatea lor. Nisuintiele lor merita o respata ... — Tamtéž, 1882 6.—18. X.: „Energiă, cu care se lupta popóreie slave de acolo ... ne póte servi și noue de esemplu ... Cehii Boemiei au dobanditu multe succese in favórea nationalitatii lor, mai vértosu pe terénulu instructiunei publica nationale ... Ce facemu noi Romanii in starea nóstra ...? Ne folosimu si noi de limbă nostra pretutindení, unde este cu putintia, trimitemu și noi copii nostri in scolele romanesci? ... Acestă este primulu postulatulu alu luptei nóstre pentru esistentiă nationala.“

¹⁰⁰ Gazeta Transilvaniei 1890 18.—30. I.: „Invingerea principiului egalei indreptătiri in Boemia nu póte remane fără influintă asupra stariloru de la noi....“ Tamtéž, 1890, 17.—29. V.: „Poporul cehu, care ori ce s'ar dice, este unu factoru puternicu nu numai in Boemia, ci si in monarchia.“

¹⁰¹ Tribuna, Sibiu 1895 16.—28. XII.: „Dintre popoarele monarchiei noastre, cei cari au luptat mai intensiv pentru principiul autonomiu, au fost Cehii. Acestia însă nu s-au descuragat de nimic. Inspirindu se din popor și avind mereu increderea crescinda a marei multimi cehe au luptat inainte... Noi, cari in acestă altă jumetate a monarchiei deasemeni luptămu pentru autonomie, putem se tragem anumite invetături din lupta Cehilor tineri, in cea ce priveste tenacitatea lor.“

¹⁰² Glasul Bucovinei 1893 23. IX.—5. X.: „Aflandu ne și noi intr'o miscare nationala, asemenea trebuie să fim curiosi a o cunoasce cat mai bine. In oglinda straina ne putem vedea adese foarte bine si chipul nostru; și ne întărim, in ce vedem, că a fost bine cum a fost la altii, că va fi și la noi așa și ca poate unele nu sunt bune la noi.“

¹⁰³ Tribuna poporului 1898, 8.—20. VI.: „Poporul ceh đã dovezi ecclatante de vigoarea sa. De mare insemnetate sunt manifestările acesta și pentru noi, căci ele ne indică calea, care trebuie să o urmăm noi, toate natiunile subjugate... Cehii au trecut prin aleleasi faze se desvoltare ca și noi... Sunt și ei divizati in partide politice, dar când e vorba de interesele natăgăduite ale poporului, stiu cu totii să formeze un corp și să fringă atacurile dusmanilor.“

výročí narození Fr. Palackého — čteme tamtéž: „Český národ podává četné doklady své síly. Manifestuje také pro nás. Manifestace tyto nám ukazují cestu, kterou musíme jít také my, spolu se všemi utlačovanými národy.“

Vzájemná součinnost se přenášela koncem 19. století také na zahraniční půdu a měla tam ohlas. Pařížský časopis „l'Europe“, který začal vycházet v listopadu 1889, hodlal vydávat týdenní přílohu pod názvem „L'Autriche slave et roumaine“, v níž měly být otiskovány články za účelem vytvoření slovansko-rumunské unie a s cílem boje proti rakousko-uherskému dualismu. V červenci 1896 došlo v Paříži k manifestaci, organizované zástupci Rumunů, Čechů, Slováků a Srbů.

Při politických vztazích z konce 19. a počátku 20. stol. nezůstalo. Ozvala se také věda, vědeckí pracovníci. Z české strany pokračoval dále ve své filorumunské činnosti J. U. Jarník. Z rumunské strany se hledalo vzdělání na Karlově universitě. Už 1875—1876 studoval v Praze rumunský historik G. Tocilescu; později pražská universita odchovala několik rumunských slavistů a romanistů; mezi nimi třeba uvést: I. Bărbulescu, B. Cancel, D. Motolescu, V. Seșan, G. Staca aj.

Z Á V Ě R

Je vidět, že mezi českým, slovenským i rumunským světem se vytvářelo koncem 19. a počátkem 20. století ovzduší velmi úzké spolupráce. České i slovenské kruhy si uvědomovaly stále více význam rumunského živlu ve střední Evropě. Spatřovaly v Rumunech, zejména v sedmihradských Rumunech, spolubojovníky za společnou věc. Podporovaly zápasy sedmihradských Rumunů a jejich úsilí o osvobození i sjednocení s východními Rumuny. — Také na rumunské straně, zejména na straně sedmihradských Rumunů, bylo mnoho takových lidí, kteří oceňovali význam českého i slovenského národa, a kteří volali po spolupráci s ním. Psali v tom smyslu nejen doma, v domácích rumunských listech, ale i v pražském a slovenském tisku. Tu i tam zdůrazňovali nejen vlastní zájmy a touhu po celonárodním sjednocení. V emancipaci a osvobození Čechů i Slováků; ve spolupráci s Čechy i Slováky spatřovali také záruku pro úspěšný rumunský vývoj. — Byla to spolupráce či úsilí o ni zvláštního druhu: spolupráce dvou západoslovanských národů a národa románského. K této spolupráci nevedl tolik cit národní příbuznosti, nýbrž především touha po národní i politické svobodě bez národnostních rozdílů. Na stejné cesty vedl obě strany odpor k panství hrubé síly, snaha o dosažení svobody a rovnosti všech národů, zejména malých střeoevropských národů, zájem o spolupráci se všemi utiskovanými malými národy. Na obou stranách byla snaha řešit střeoevropské národnostní i jiné obtíže jinak než tomu chtěly německé a maďarské vládnoucí kruhy.

Srovnáme-li povahu česko-rumunských vztahů 19. století se soudobými vztahy česko-polskými, česko-ruskými, česko-jihoslovanskými, můžeme říci, že tu i tam byly značné rozdíly a různosti. Jestliže v případě česko-polské, česko-ruské, česko-jihoslovanské spolupráce působily slovanské motivy, které byly nejednou pro uvedené vztahy typické, v poměru česko-

rumunském tomu bylo jinak. Nebylo tu ani vŕelických překážek, které se objevovaly ve styku Čechů s Poláky, s Rusy a Jihoslovany. Obě strany, Češi i Rumuni, pracovaly v 19. i počátkem 20. století vždy družně spolu. Byly plně zaujaty problémy národně osvobozenického boje, heslem svobody stejně národní, politické jako sociální, i myšlenkami internacionalismu, zvláštního druhu.

PŘÍLOHY

I

1431, 5. III., Moldavia

Katolický biskup v hlavním městě knížectví moldavského, Jan z Ryzy sděluje katolickému biskupovi Zbyhňevu Olešnickému do Krakova, jak je těžká situace, v níž se katolická církev ocitá v moldavském knížectví, se zřetelem k rozšíření viklefismu — husitství — a k podpoře, kterou tomuto uděluje moldavský kníže Alexandr.

Souč. kopie v Archivu německého řádu (dnes v Göttingen). S chybami otištěna od S. Papacostea v čl. „Știri noi cu privire la istoria husitismului in Moldova in timpul lui Alexandru cel Bun“. Studii și cercetari știintifice. Istorie. Anul XIII, fasc. 2, 1962, 253—258.

Reverendo in Christo patri ac domino, domino Swigneo, Dei gracia episcopo Cracovie, fratri et fautori suo spectantissimo salutem. Amicabilibus salutationibus et obsecundacionibus decentibus maioribus, quibus possumus, preadmissa domine et frater noster reverende. Cum tamen ex codicibus legum indigentibus in necessitate sit subveniendum, per presentes nostras litteras insinuamus in querelis, quoniam per et infra nostram diocesim existit quidam nequissimus venenosissima Wykleffistarum secta infectus, nomine Jacobus, olim de carceribus Vestre fraternitatis Cracovie fugatus met quintus aut septimus, prout plane et manifeste a magistro Hermanno baccalario in medicinis percepimus, qui quidem perfidissimus hereticus multa opprobria, contempciones ac pessumdaciones nobis coram domino terrestri intulit propter comendacionem ipsius grece observacionis, qui ante orthodoxam ecclesiam summe diligens et nunc ex induccione prefati perversi nobis multum inimicatur. Constituti eramus una cum eodem Jacobo personaliter coram domino terrestri, dum senciens se habere favorem domini, obiciens nobis ad quesita, cur Cracovie de carceribus et de tota terra Ungarie profugisset, qui respondens, si ecclesia Romana non staret in errore et tota terra Ungarie non erraret, non venisset ad terram Walachie et in tota Hungaria nisi unum verum et perfectum sacerdotem invenisset et dominus noster papa non esset verus nec perfectus, eo quod spurciis meretricorum et sumptibus curiam suam gubernaret et publice exponens, quoniam ecclesia bene possit stare, ex quo Agnes meretrix papa fuisset et puerum gingnisset [!] et ita confundens ecclesiam Dei, quod phas

est scribere. Cum resistere non valemus ex tenuitate nostra et dominus cum fovet contra omnes Christi fideles, cum nobis durum sit contra favorem calcitrare et dominus sibi concessit locum habitacionis in civitate Bako, ubi vivit sicut hereticus verus, habens circa se apostatam de ordine minorum, communicans sub utraque specie tociens, quociens sibi et suis placuerit, baptizando, confessiones audiendo. Ac dominus terre sibi et suis literam prebuit, ut qui eum vel discipulos suos hussitas calcitraret, daret poenam domino XX ducatos de Turcia in auro. Propterque ita animosus factus est, quod neminem curat. Quare, frater noster venerande, Vestram Dominacionem invocamus inspicientes nos oculo pietatis et misericordie, cum sub alis Vestre Dominacionis speramus confoveri et velitis auxilio Vestro et curamine ad hec facere literis regalibus, ut dominus rex scriberet domino Weywoyde, ut dirigeret sibi eundem hereticum ad examinandum et ad probandum ipsius perfectionem literis rutenicalibus, ne nos suspectum per insinuacionem nostram haberet, quia si prefatus honoraretur, si hereticus cremaretur, ne in nova plantacione Christiane fidei, que late modo spargitur, per emulum ecclesie eradicaretur. Attendentes nostram inopiam et velitis fidem creditivam adhibere lateri presencium verbis suis, qui omnia et singula lucidius oretenus enucleabit. In his agite una cum doctoribus ob salutem animarum Vestrarum et propter vitam eviternam. Datum Moldauię feria secunda proxima ante dominicam Letare sub anno nativitatis eiusdem millesimo CCCC^{mo} XXXI° nostro sigillo secreto. Vestre Dominacionis frater Johannes, Dei gracia episcopus moldouiensis.

[Souč. pozn.]: Diese abschrift hat der kunig von Polen unserm herrn, dem kunig, umb kein ander sach gesandet, dann dass er sein gnad zeige gen dem von Moldaw.

II.

1591, 18. III., Brno

Olomoucký biskup Stanislav Pavlovský dává doporučení knížeti valašskému M. Petraškovi k cestě přes Moravu a ubezpečuje jej podporou při jeho putování do Říma.

Orig. Státní archiv Třeboň, kor. 16. stol.

Stanislaus Pawlowski Dei et Apostolicae sedis gratia episcopus Olomoucentis, princeps etc. Universis et singulis praesentes nostras lecturis et auditoris salutem in Domino, qui vera omnium est salus. Cum praesentium exhibitor dominus Petrassko insignis olim viri Petri, palatini Walachiae a Turcis caesi, frater in animum induxisset almae urbis Romae, nec non alia Europaeae christianae domini salvatoris nostri nomine celebrata loca visitare, ad nos et per Moraviam eundo divertit atque exhibitis insignium quorundam virorum de peregrinatione ab ipso suscepta testimoniis a nobis enixe petiit, ut litteras vulgo nominatas securi transitus, quo iter susceptum facilius peragere possit, illi daremus. Cuius honestae petitioni cum nos pro charitate christiana affecti minime deesse possemus, praesentium nostrarum testimonio illum persequendum duximus, ab omnibus

amice petentes, ut dictum Petrasko uti ex locis salubribus omnique per Dei gratiam contagionis suspicione immunibus una cum familiaribus suis venientem, non solum libere transire permittant, sed et omnibus humanitatis atque hospititatis officiis uti hominem externum prosequantur. Deum Opt. Max. tam pii operis cumulatissimum remuneratorem habituri. In quorum fidem hasce manu nostra subscriptas sigilli quoque nostri appensione roboratas iussimus. Datum Brunnae 18. martii anno 1591.

[Pozn.]: O vojvodovi Petraškovi viz M. D a n, Cehi, Slovaci și Români in veacurile XIII–XVI. Sibiu 1944, 286.

III.

1599, 31. VIII., Praha

Rudolf II. uděluje vojvodovi Michalovi panství königsberské v Dolním Slezsku.

Orig. Archiv pražského hradu, odd. Dvorská komora (nezvěstné od 2. světové války). Uveř. J. Macůrek v Prager Presse 1929 5. V.

Nos Rudolphus . . . fatemur et recognoscimus per praesentes pro nobis ac haeredibus et successoribus nostris, regibus Bohemiae, marchionibus Moraviae, ducibus utrisque Superioris et Inferioris Silesiae ac ducatum Svidniciensium et Iauriensium universis, quod nos considerates singularem integritatem, ardens nobis regnisque nostris, imo toti christianitati serviendi studium, militare et heroicam fortitudinem praeclaraque bene gestorum et virtutum merita, quibus Michaellem vaivodam Walachiae praeditum et decoratum esse novimus et praecipue laudabilem et approbatam fidei et sinceritatis erga nos constantiam, qua nullis laboribus aut vigiliis parcens nec pericula ulla quamvis vicinissima exhorrescens, imperio et pactis sultani turcici sese subtraxit et nobis regnisque nostris, imprimis Hungariae, uti ab antiquo fuerat, denuo coniunxit et submitit et hactenus in ea invicto animo haud minis et pollicitationibus motus fideliter perstitit et perseveravit ac imposterum perstiturum et perseveraturum sese promittit et obstringit. Cupientes eundem in hac sua erga nos serviendi promptitudine et inviolabili fide retinere et conservare, eidem vaivodae Walachiae et haeredibus eiusdem utriusque sexus masculini et faemini totale dominium ad arcem nostram Kunigsberg vocatam, in Silesia in ducatu Svidnicensi sitam pertinens una cum cunctis eiusdem utilitatibus ac pertinentiis quisbuslibet universis, utpote pagis, terris arabilibus, cultis et incultis agris, pratis, pascuis, faenetis, fluviis, piscinis, molendinis, silvis, nemoribus allisque pertinentiis, quovis nominis vocabulo vocitatis, de iure ad eandem spectantibus et pertinentibus ac sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus, cum omni iure nostro, quod in iisdem universis bonis iuribusque ut rex Bohemiae et dux utriusque Silesiae ac ducatum Svidniciensium et Iauriensium qualitercunque habuimus, clementer et ex singulari gratia nostraque scientia et animo deliberato, sano accedente consilio praesertim vero ut propensum plane affectum nostrum ac merita et officia ipsius praestita recognoscendi benignam voluntatem tanto evi-

dentius perspicere queat, donavimus, dedimus et contulimus iure perpetuo, ut praelibatum totale dominium ad praefatam arcem Kunigsberg perti-
nens a memorato vaivoda haeredibusque ac posteris suis utriusque sexus
aut iis, quibus testamento legaverit, nullo modo revocari et auferri possit
nec debeat. Hac tamen conditione per expressum declarata, ut ipse vaivoda
eiusque haeredes ac posterii ea omnia, quae incolae et status ducatum
Svidnicensium et Iauriensium ratione onerum publicorum pro more et con-
suetudine ditionis illius praestare solent ex bonis ullis Kunigsbergensibus,
praestare subditosque domini in pristinis iuribus et libertatibus conser-
vare ac superinde ante apprehensionem possessionis iuramentum ac so-
lennes quoque litteras reversales edere et exedere et exhibere teneatur.
Prouti damus, donamus et conferimus vigore et testimonio litterarum
nostrarum manu nostra propria ac sigilli nostri appensione munitarum.
Quae dabantur in arce nostra Pragae 31. augusti anno 1599.

IV.

1601 4. IV. Praha

*Valašský vojvoda Michal pověřuje řízením panství königsbergského ve
Slezsku dvořana českého krále jménem Karla.*

Orig. Archiv Pražského hradu, odd. Dvorská komora (nezvěstné od 2. světové vál-
ky). Uveř. J. Mac ůrek v Prager Presse 5. V.

Wir Michael, von Gottes Gnaden des Fürstenthumbs Wallachay Waivoda
und Erbherr bekennen und fuegen hiemit allermeniglich, wessen Stands
und Wuerden dieselben sein, denen dieser unser offen Gwaldtsbrief vor-
kommen möchte, mittelst unsers genedigen und freundlichen Gruesses,
Erbietung nach Standsgebuer zu wissen. Demnach die Röm. Kais., auch
zu Hungern und Behaimb etc. königliche Mt., unser allgenedigister Herr,
uns in Ansehung unserer bis dahero wider den allgemeinen der Christen-
heit Erbfeind treu geleisteten Dienstwillen und zu etwa Ergeczlichkeit
unsers grossen erlidtnen Schadens, indem wir von unsern Feinden durch
Gottes genediges Verhengnus obgedachtes unsers Erblands beraubt und
mit Gwaldt von Land und Leüten in diesem wehrenden Krüeg wider den
allgemeinen Erbfeind und sonderlich bei der fůrgangnen sybenbürgischen
Mutation und Veränderung verstossen worden, mit einer in ihr kais. Mt.
etc. Fürstenthumb Schlösien gelegenen Herrschaft mit Nahmen Kinsperg
versehen und uns dieselbige mit rechten Wissen und vorgehabten Rath,
laut einer darüber aufgerichten und verfertigten Cession allgenedigist
(dafür wier dann nochmals allerunterthenigist dankbar sein) erblich
cediert, eingeraumbt und abgetretten, auch zu würcklicher Folge durch
dero hierzu deputierte Herrn Commissarien immitiern zu lassen, allge-
nedigiste Vorsehung gethan. Und aber wier, wie uns daran gelegen, bei
solicher Immission und Realtradition zu erscheinen und soliche kaiserliche
uns erwiene Gnade mit aigner Persohn zuempthalen ehrhaft halber
verhindert worden, als haben wir auf unser genediges Ansinnen und
Ersuechen und darauf erfolgte guetwillige Erklärung an unserer statt
deputiert und mit genuegsamber Volmacht, so viel hinzu vonnöten, ab-

geordnet den edlen und vesten Carolum Magnum, allerhöchst gedachter ihrer kais. und kön. Mt. etc. Hoffdienern und der hochlöblichen Cron Behaimben Postmeistern, dergestaldt dass er unseretwegen und an unserer statt sich neben Ihrer kais. Mt. etc. hierzue abgeordneten Herrn Commisarien an obgemelten Ort sambt meinen zuegegebenen Leüten verfüege, daselbst unserentwegen erscheine, sich in die Posses immitiern lasse, von den Underthanen die Huldigung nach Landtagebrauch fordere, die Güetter und alles, was daczu belegen, mit nohen und niedern Gerichten und allen hierzue gehörigen Petrinentien, wie soliches in Lehensgerechtigkeiten Namen haben möchte, administriere, die Abnuczungen einnehme und als unser Praefectus und Verwalter entweder in eigner Persohn oder aber durch einen unsern oder andern seinen Vertrauten, den wier oder er hierzue tauglich achten wüerde, guberniere, Gericht und Gerechtiggkeit handhabe und alles dasselbige, was wir gegenwertig thuen konten, solten oder möchten, bis auf unsere weitere Anordnung verrichte und laiste. Was also dann obbemelter unser Bevollmächtigter Anwaldt Carolus Magnus entweder in aigner Persohn oder durch seine hierzue substituierte thuen und lassen wierd, daselbige wellen wier jederzeit angenemb, ihn auch in allen schadtlos halten, da er auch einer mehrern Gwaldt als hierinnen begriffen benöthigt sein wüerde, wellen wir ihm demselben hiemit in optima forma iuris cum omnibus salutaribus et in concessionibus ac immisisionibus feudi competentibus clausulis gegeben haben. Dessen zu Urkund haben wier diese unsere Plenipotenz und Substitution mit unserm Secret wissentlich gesigt und mit eigner Hand unterschriben. Weliches geschehen zu Prag den vierten Tag des Monats Aprilis anno im sechzehenhundert und ersten.

Io Michail
voevoda
(cyrilský
podpis)

V.

1649 31. 3. Vídeň

Valašský vojvoda Michal (původně zvaný Mihnea III.) V. Lobkovicovi. Děkuje za přiznání, hodlá se odebrat do Bratislavy, projevuje ochotu ke službám.

Orig. Pátek n/O. B 124, Hungarica.

Excell. princeps, domine pater et fautor mihi gratiosissime. Officiorum meorum addictissimorum oblatione praemissa intermittere haud potui, qui Excell. Vram praesentibus hisce tanquam patrem et fautorem meum gratiosissimum et observandissimum semper non inviserem eidemque (a Deo ter optimo maximo) quam et charissimae dominae coniugi suae columitate longevaue vita omniumque rerum prosperitate largiri non optarem obnixè rogando, ut me sibi addictissimum semper instar filii habere

omnique favore gratiae et benevolentiae genere prosequi dignaretur; qui totique earundem honestae domui felicissimum pascha una cum bona in-adhuc hic Viennae reperior exque Dei omnipotentis gratia optima fruor . . . , ad servitia Excell. Vrae paratissimus semper inque paucos dies Posonium profecturus Excell. Vrae omni conatu studedo Excell. Vrae noto mihi commisso negotio pro posse servire. Interim me Excell. Vrae quam officiosissime commendo et maneo semper Excell. Vrae filius addictissimus, ad servitia paratissimus. Michael vaivoda Valachiae haereditarius. Viennae die ultima martii anno 1649.

VI.

1654 8. 3. Čehyryn (na Ukrajině)

Valašský vojvoda Michal Václavu Lobkovicovi: informuje o svém jednání s Bohdanem Chmelnickým. Slibuje oddanost a žádá o ochranu.

Orig. StA Pátek n/O. B 124.

Excell. princeps, domine amice ut pater nobis confidentissime semper. Post officiosissiam et filialem nostri salutationem optationemque omnium bonorum Excell. Vrae hisce notum facimus nos ex Dei singulari misericordia adhuc bene valere et in Ukraina pro tempore reperiri; ubi nos (dum intentum nostrum in desideratum effectum deducere neutiquam potuerimus ob diversa disturbia et mutationes rerum) necessario sese conferre debuimus pro maiori securitate; et quamprimum in Ukrainam ad Bogdanum Chmelnitzky, campiductorem totius exercitus Zaporoviensis nunquam ducem totius Ukrainae pervenimus, is nos non solum libenter vidit, sed congratulatus etiam est nostri adventus maximam compassionem nostri habendo nosque omni debito honore excepit et statim nobis unam civitatem seu oppidum penes Boristhenem fluvium ordinavit et deputavit pro sustentatione nostra 3 saltem miliaribus a suae residentiae loco distantem nobisque certe et indubitanter promisit se nos prima occasione in principatum Valachiae, qualicumque modo possibile erit, introducere et statuere velle, dummodo cum Polonis prius finire possit aut medio pacis vel armorum; et nisi cum Polonis toto praeterito anno usque nunc ad agendum habuisset, iam ego absque ullo dubio ex Dei gratia et permissione in principatum Valachiae constitutus fuisset; iam vero hic ultro a Deo et tempore nobis fortuna nostra expectanda est, quae fortassis non diu emanabit, sed ineunte vere vel aestate se nobis favorabilem declarabit, quo utinam succederet. Et si ex Dei gratia optatam intentionem nostram in effectum felicem deducere possemus, tandem non solum Suae Caes. et Regiae Mti tanquam domino nostro clementissimo semper pro communitate temporum et rerum diversitate nostra fidelia servitia pro posse iurium nostrorum, verum etiam ex Excell. Vrae, nostro magno et confidentissimo amico uti patri grata officia qualiacumque praestare interdederimus sicut et aliis quamplurimis nobis benevolentibus. Interim tamen Excell. Vram quam amicissime rogamus, ut nos semper in sua paterna gratia servare velit nobisque apud Suae Caes. et Regiae Mtis inclytam aulam bonus patronus et fautor semper existere nostrique non oblivisci,

sed semper in sua bona gratia servare haud dedignetur. Et si quid nobis rescribere aut participem facere alioquorum bonorum novorum ex partibus illis pro consolatione nostra voluerit, id nobis quam gratissime accidet literasque suas saltem Michaeli Dasquier(!) ad manus tradere velit, ut is quavis prima occasione easdem ad manus residentis Suae Caes. Mti in Constantinopoli dirigere velit, qui postmodum Constantinopoli directa huc nobis ad proprias manus per certas et fidedignas personas transmittere possit. Quod attinet rerum statum instarum partium, libenter Excell. Vrae de omnibus particulariter scripsissemus, sed propter brevitatem temporis id facere haud potuimus, quae tamen Suae Caes. Mti scripto-tenus, in quantum possibile fuit, hac occasione quam humilline patefecimus neque dubio procul et Excell. Vra sicut et alii ex iisdem literis nostris Suae Mti transmissis de statu rerum istarum partium facile intelligere potuerunt. Et quam libentissime Suae Caes. Mti quam Excell. Vrae et aliis iam dudum scribere voluimus, nulla tamen occasio hucusque praesentata fuit, ob quod nobis Excell. Vra haud vitio vertere velit. Interim nos Excell. Vrae nostraque filialia obsequia et officia quam amicissime commendamus. Servet Deus ter Optimus Maximus Excell. Vram quam diutissime una cum charissimis suis totaque principali domo salvam et incolumem. Datum Czehrini, residentiae loco campiductoris exercitus Zaporoviensis, die 8. martii anno 1654. Excell. Vrae amicus uti filius addictissimus ad omniaque officia paratissimus semper. Michael vaivoda Transalpinensis Valachiae haereditarius.

VII.

1662, 16. 4.

Moldavský vévoda Jiří Štěpán Václavovi z Lobkovic: Žádá o ochranu, posílá svého důvěrníka k dalšímu jednání.

Orig. SLA Pátek n/O. B 124, Hungarica.

Uveř. J. M a c ů r e k, Prager Presse 5. 5. 1929.

Celsissime princeps ac domine, domine mihi clementissime. Indignitatem meam, celsissime princeps, ultro fateor quidem, sed necessitas exiliumque quadriennale, quod me fortunae novercantis severa destruxit manus, urget, ut fores clementiae Vrae Celsitudinis sollicitem ac pulsem. Quanquam autem! non dubitem, quin Vra Cels. inter seria ac ardua etiam negotia mei sit memor, harum tamen latorem generosum Jasobum Hassangium, primum aulae meae familiarem cum plena autoritate ad Vram Cels. expediendum duxi, ut meo nomine possit loqui, agere, ubi et dum necessitas postulaverit. Demisse supplico Vram Cels., ut eidem plenam fidem adhibens memor meae sortis efficiat apud sacratissimam suam Mtem, ut dum et quando de communi Christianitate sive via pacis, sive vi armorum agatur, ne et ipse a clementia eiusdem excludar. Voti enim compos factus sacra sua Mtas meam fidelitatem integram Vestra quoque Celsitudo gratitudinem devotam experietur. Cui omnigenam felicitatem apprecans me meaque clementiae eiusdem commendo. Datum ex Szina(?) die 16. aprilis anno domini 1662. Vrae Cels. servus humillimus. Georgius Stephanus, palatinus Moldaviae.

VIII.

1662, 21. 7. Holešov

Moldavský kníže Jiří Štěpán V. Lobkovicovi: žádá o přízeň a pomoc.

Orig. StA Pátek n/O. B 124, Hungarica.

Uveř. J. M a c ů r e k, Prager Presse 5. 5. 1929.

Celsissime princeps ac domine, domine mihi gratiose. Habita ratione tum sortis meae, quam ex fortunae novercantis dira manu ac justo Dei iudicio vel fatali quadam necessitate iam per aliquot annos magno cum damno meo experiri cogor, tum christianae sympathiae, ex qua meis indolescit casibus, mihi indigno clementiae suae favonio Vrae Cels. adspirare dignata fuit. At nunc etiam praeteritis proxime diebus, dum me in bona moravica excellentissimi domini comitis a Rotal conferre vellem, post gratiam sacrae suae Mtis de salvo passu mandare voluit. Quam ob roae quoad vivam Vrae Cel. gratias agere non desinam, fretus ea spe, ne ego etiam a suae Mtis clementia Vrae Cels. intercessione praevia excludar dum nempe et quando ac quomodocunque cum Turca negotium agredietur. Supplico Vrae Celsis eandem clementiam erga me continuare, volens praesentium exhibitori fidem adhibere, si quae nomine meo proposuerit, habeat audientiam benignam ac responsum. His Vrae Cels. omnigenam precor felicitatem. Datum Holesoviae in Moravia die 21. iulii anno domini 1662. Celsitudinis Vrae servitor humillimus. Georgius Stephanus, palatinus Moldaviae.

IX.

(1662)

Moldavský kníže Jiří Štěpán V. Lobkovicovi: žádá o ochranu a pomoc.

Orig. StA Pátek n/O.

Uveř. J. M a c ů r e k, Prager Presse 5. 5. 1929.

Illme et excellme princeps, domine solendissime. His brevibus verbis venio supplex Vram Excell. rogatum, velit mei patrociniū in hac aula apud clem. imperatorem cum affectu suscipere. Multi se offerunt, a quibus et literas monitorias habui, ut huc per postam accederem prout feci, sed adhuc nullum rei eventum animadverto. Iniuste a legitima principatus sede per meos proprios ministros turbatus ad protectionem caesarem confugi, facilis namque esset sedis as domini restitutio, dummodo caesaris interpositio adesset. Nam Turcarum imperator mihi nec infensus nec contrarius est, provincia me vocat, incolae et barones optant; vicini principes, amicissimi mei, qui et gratulentur. Possem, si vellem ire, sed cum fundamento ire vellem, ut non ad quemlibet ventorum flatum iterum naufragium paterer. Qua de re, si sua clem. caes. Mtas christiana pietate dignaretur (casu quo ab utraque parte pax firmaretur) se apud Turcarum imperatorem interponere et mediatione declarare, procul dubio hanc gratiam caesari Porta Otthomana nunquam denegaret, quia ego contra Portam nunquam arma coepi, sed obedientiam praestiti, provinciam non

destruxi, sed iniquae fortunae cedendo cum silentio exivi. Hoc vero negotium foelicius ad optatum finem perduci non posset quam protectione et promotione Vrae Excell. et tanquem bellici consilii praesidentis (ista enim tractatio ad tale consilium pertinere crederem) et tanquam primarii ministri cesaris et consilarii, apud quem pollet multum verbo et opere. Anni praeteriti verba Vrae Excell. mihi sunt in corde sculpta et plus fido et confido post Deum Vrae Excell. quam multis aliis, qui se promittunt; propterea non recedam a protectione Vrae Excell., quam supplico, velit acceptare erga me. Et si negotium hoc Deo permitte ad votum Vrae Excell. et meum agnoscet Vra Excell. et mundus, qualem semper servum habebit et amicum, ut vero haec amicitia (facta restitutione in legitimam sedem) sit inter nos certa et firmior, supplex rogabo Vram Excell. (quod opto non vitio vertat), ut possim particulam aliquam devotionis, observantiae et inceptae amicitiae erga Vram Excell. declarare; det mihi licentiam, qua valeam suo tempore, unum pomum ut dicitur (!) sive unum par chirotecarum(?) aut leve munusculum offerre et exhibere, nempe quindecim millia florenorum, dico 15.000 fl., pro mea inienda amicitia et amicitiae memoria conservanda. Interim mea obsequia Vrae Excell. devotissime dedico et iterum supplico, dignetur protectionem et promotionem mei suscipere, tantus enim vir non potest, nisi opus susceptum ad finem feliciter deducere, quod det Deus. Vrae Illmae et Excell. Dnis addictissimus servus Georgius Stephanus, terrarum Moldaviae princeps.

P. S. casu vero, quo erit declaratum bellum inter imperatorem et imperatorem, facilius res curret, imo ad consilium Vrae Excell. omnia devolventur, quod pro me erit optimum.

X.

1664 9. 4. Štětín

Moldavský vévoda Jiří Štěpán Václavovi z Lobkovic: informuje o své cestě do Moskvy, žádá o pomoc a chránu.

Orig. StA Pátek n. O.

Uveř. J. M a c ů r e k, Prager Presse 5. 5. 1929.

Celsissime princeps domine, domine mihi clementissime. Singularis Vrae Cels. clementiae, quam tum erga personam, tum res meas saepenumero ostendit, memor devotionis meae testimonium paucis hisce lineolis volui apud eandem deponere statumque praesentem tanquam patrono meo gratiosissimo humiliter exponere. Novit V.C., ego ut indigena regni Hungariae ex speciali sacr. caes. regiaeque Mtis, domini mei clementissimi indultu et gratia, salvo eiusdem Mtis passu committatus ad serenissimum magnum ducem Moscoviae annis praeteritis, ut me super praetentionibus meis aequissimis et quietissimis contentaret, iveram. Sed proh dolor! Quo fortuna et etiam hoc saeculo favor hominum inclinatur fidesque cum fortuna mutat! Item expertus in aula magni ducis, qui omnia mea desideria super arcissimo cum eodem contractu ac foedere fundata si-

lentio indigno damnavit nihilque boni vel mali (o pudor!) respondit ad rem. Iteratis supplicationibus super punctis ei oblatis intra 60 circiter dies, quibus Moschuae commorabar, responsum sollicitari urisi, sed nihil obtinui. Ideoque re infecta redux cum sacra regia Mtas Sveciae se etiam praetensiones meas in tractatu pacis cum Moschis aut Russis, qui nomine magni ducis venturi sunt ad fines Livoniae, urgere aequae ac suas clementer promiserit, ad tempus hic sub protectione eiusdem Mtis cogor subsistere. Deo volente conabor propius ad aulam S. Caes. Mtis et Vras Cels. redire. Porro non possum Cels. Vram celare, quam iniuriam patiar indigne et ab hoc indigno Christophoro Marianovits, qui ficto aliquo contractu vult res meas, quas apud judaeum Jacobum Frenckly pro certa pecuniae summa sub ingressum itineris in Moschoviam Viennae deposueram, contra omne ius aresto damnare. Cels. Vra clementer recordari aut in memoriam revocare poterit, quomodo famuli mei prope Vienna annis praeteritis a latronibus spoliati sint, quorum quidam capti ac cum parte rerum ablatarum reducti a iudice publico res meas rehabere non potui, antequam in conspectum eius vocatus unicuique commissariorum aliorumque, qui quomodocunque servitio latrones capiendi praetendebantur implicatos fuisse, ad ultimum usque quadrantem praesente praenominato Marianovits prout et ipse satisfacerem. Qui contentus suo stipendio, dum ego per aliquot menses Viennae commorarer, nunquam me sollicitavit neque homines meos, quos ibidem semper fere continuos habui, monuit de aliquo debito. Iam nunc absentem per latus iudaei contra aequitatem fovit. Si quid promisi, praestabo. Ostendat primo et afferat in medium clenodia restantia, quae novem millia tallerorum valent, libenter partiar cum ipso; sed cum nihil adferre possit, idcirco nescio, quo iure iniuriam illam ab illo sustinere debeam. Non molestabo Cels. Vram, hanc rem plenius intelligere ex relatione generosissimi domini Andreae Neuman, serenissimi electoris Branderburgici consilarii et residentis. Quapropter oro Vram Celsnem meae sortis miserere favore suo benigno prout olim, ita porro quoque personam resque meas protegat... ad vivam omnigenam Cels. Vrae et domiciliis felicitatem. Vrae Cels. addictissimus as humillimus servus Georgius Stephanus, princeps Moldaviae.

Stettini die 9. aprilis anno D. 1664.

XI.

1666 5. 9. (Videňské) Nové Město

Valašský kníže Jan Grigore Ghika olomouckému biskupu Karlovi Lichtenštejnovi: doporučení za qčelem přijetí jeho pisaře.

StA Kroměříž, Volná korespondence, fasc. 114.

Rev. ac clem. princeps, domine observandissime. Ad rever^{am} ac cels^{am} Dnem Vram praesentium latorem, nobilem ac clientem scribam meum, ut officia mea rev. cels. domino debita cum reverentia deferat et alia ipsi commissa oretenus deponat, expedio, eundem rogans, quatenus non solum benigne illum admittere, verum etiam exponenti fidem adhibere

non gravetur. Deum omnis boni autorem animitus regatus, ut rev^{am} Dnem cum omni incremento rebusque secundis quam diutissime servet incolumem. Semper mansurus rev. ac cels. Dnis ad servitia paratissimus Ioannes Gregorius Gyka, Transalpinæ Valachiae princeps ac haereditarius Moldaviae. Ioa. Gregorie voevoda (cyrilský podpis).

Neostadii 5. 7. 1666.

XII.

(1666)

Valašský vojvoda Jan Grigore Ghika V. Lobkovicovi: projevuje vděčnost, oddanost a žádá vládné přijetí.

Orig. StA Pátek n/O. B 124, Hungarica.

Cels. princeps domine gratiosissime. Non ad ceremonia tantum et ad complementa declaranda ad Vram Cels. venire gestio, sed ad conferenda et quaedam simul componenda. Pudor esset ac indecorum ex parte mea apud prudentes, quod primum ministrum rotam imperii moventem non accesserim, prout ipsa ratio expostulat. Ego etenim ad Vram Cels. recurrere exopto tanquam ille, qui ad instantiam christianorum imperatoris invictam fidelitatem ostenderit, duas provincias, in quibus regnabat, reliquerit, haereditariis bonis renunciaverit nec non magnitudinis sui domini cesserit autoritati, ut christiano tanto principi inserviret, quid orbis, quid in orbe prudenter loquerentur de me ac clamarent pro certo me imperitum, insultum et quasi non dignum, ut ad tantum ministrum saltem semel comparear, qui nil aliud intendit nisi principis sui gloriam et eos, qui dicto domino sunt fideles, perbenigne amplectatur. Quare Vram Cels. obnixe rogo non dedignetur me ad se admittere, ut obsequia offeram et quae sunt conferenda, sincere exponam. Dum me Cels. Vrae humiliter commendo. Cels. Vrae addictissimus servus et amicus. Joannes Gregorius, princeps Valachiae Transalpinæ.

XIII.

1846 18. XII. Praha

Karel Havlíček redakci brašovských rumunských novin „Gazeta de Transylvania“ (G. Barişiovi): navazuje styk a žádá vzájemnou výměnu časopisů.

Orig. Archiv Rumunské akademie věd v Bukurešti, rkp. č. 1004, f. 148/9 (Correspondența diversă din a 1837–1850 primita de G. Bariş).

An die löbliche Redaktion der Gazeta de Transylvania und Foia in Cronstadt! Um näheres Bekanntwerden unserer Nationalitäten, welche beiläufig in gleichen ungünstigen Verhältnissen stehen, zu erzielen, mache ich Ihnen den freundschaftlichen Vorschlag unsere Blätter mit Jahr 1847 zu tauschen. Mein politisches Blatt „Pražské noviny“ kommt zweimal (in) der Woche,

die literarische Beilage „Česká Včela“ ebenfalls zweimal heraus. Der Preis meiner Blätter ist dem der Ihrigen gleich. Meine Blätter wehren hauptsächlich das nationale und sprachliche Interesse der böhmischen Nation, sowie die Ihrigen der rumänischen. Der Austausch dürfte jedenfalls beiden Theilen erspriesslich sein als der erste Schritt zur Annäherung. Wenn wir uns vielleicht auch im Anfang gleich nicht ganz verstehen sollten (Sie mein böhmisch u. ich ihr romanisch), so wird es sich dennoch mit der Zeit anders gestalten. Wir haben hier jedenfalls die Tendenz eine Annäherung aller nicht herrschenden österreichischen Nationalitäten zu bewerkstelligen. Vis unita fortior. Wenn ich die erste Nummer ihrer Blätter erhalte, werde ich gleich meines übersenden ohne weitere Förmlichkeiten; sollten sie aber für gut finden, mir auch einiges zu bemerken, würde mir Ihr Schreiben sehr angenehm sein. Die Adresse ist: An die Redaktion der Pražské Noviny zu Prag. Mit Achtung Karl Havlíček, Redakteur der Prager böhmischen Zeitung und der Česká Včela. Am 18. December 1846 an die löbliche Redaktion der Gazeta de Transylvania zu Cronstadt, Siebenbürgen.

XIV.

1872 5. XI. Pešť

Stimme eines Rumänen: ve věci obhajoby Fr. Palackého.

Politik Praha 1872, 5. XI.

„Der Pester Loyd“ bespricht in seiner Nummer vom 26. X. d. J. ebenfalls das politische Testament Ihres grossen, allgemein verehrten Führers Palacky, aber in einer Weise, die den Wiener Hetzern an verlogener Absichtlichkeit und Verdrehung nichts nachgibt. Nachdem es mit allerlei hohlen Phrasen das gegenseitige Aktenstück als „abgefertigt“ bezeichnet, erhebt er sich zu der grandiosen Behauptung, dass in demselben die Existenz sämtlicher Nationalitäten „bedroht“ erscheine, und dass man demnach von allen Seiten einen Kreuzzug gegen Palacky unternehmen müsse... Eine solche Behauptung stillschweigend hinzunehmen, hiesse dieselbe akzeptiren. Die magyarischen Elementen haben die „Führung“ an sich gerissen, aber unter dem ewigen Proteste der übrigen Nationalitäten, die in ihrem Rechte verkümmert erscheinen. Und was hat uns diese „Führung“ eingebracht? Haben sich die Herren Magyaren bemüht, den Wohlstand des Landes und seiner Bevölkerung zu heben? Die Bildung und intellektuelle Entwicklung zu fördern, die Gleichberechtigung zur Wahrheit zu machen? Korruption, Korruption in allen Schichten, das ist die einzige Errungenschaft und zu dieser gesellt sich die Intolleranz der Magyaren gegenüber den anderen Nationalitäten und die dadurch erzeugte Unzufriedenheit. Im Verlaufe des bezogenen Artikels stellt übrigens der „Pester Loyd“ noch folgende Kühne Behauptung auf: „Die Verfassung eingefügt und der passive Widerstand beschränkt sich nur mehr auf unangesehnliche Kreise. Nicht nur allein die Magyaren tritt also der Hass Palackys, sondern alle Nationalitäten, die eines sind „in dem ungarischen Staatsgedanken“. Nun auch diese Behauptung entbehrt jeder Begründung. Statt mich übrigens

in verschiedene Erwägungen über dieselbe einzulassen, will ich ihr einige Fragen entgegenstellen: Was haben die Magyaren zur endlichen praktischen Lösung der Nationalitätenfrage, der brenndsten unserer Zeit, gethan?“ Was zur Beruhigung der aufgeregten Gemüther, was zur Aussehnung der sich bekämpfenden Parteien, was zur Beschwörung jegliches Misstrauens und aller in Bewegung gerathenen Leidenschaften... und darum sagen wir dem Pester Lloyd, dass wir ihre Ansichten, bezüglich des politischen Testaments Palackys, nicht theilen, dass wir diesen wahren Träger des Rechtsgedanken hochachten und verehren und ihm unseren brüderlichen Gruss entsenden. Wir Rumänen werden es nicht versäumen, bei jeder Gelegenheit unsere Sympathie für Denjenigen kundzugeben, der in unseren Leiden die Leiden seiner eigenen Nation sieht, und mit der Befreiung dieser auch die der anderen Völker anstrebt. Darum wünschen wir vom Herzen, dass die gerechten Wünsche dieses gefeierten böhmischen Patrioten erfüllt werden. Ihn selbst aber möge Gott zum Ruhme seines Volkes und Vaterlandes noch lange erhalten.

LA COOPÉRATION TCHÉCO-ROUMAINE À TRAVERS LES SIÈCLES

On peut dire que l'étude de l'histoire tchécoslovaque en Roumanie, ainsi que celle de l'histoire roumaine en Tchécoslovaquie peut se réclamer aujourd'hui de traditions remontant loin. D'une part de l'autre on n'a pas épargné les efforts tendant à une meilleure connaissance réciproque et à l'étude des relations tchéco-roumaines. — Nous savons aujourd'hui que le développement des nations tchèque et roumaine présente beaucoup de parallèles et de traits analogiques et que, en outre, il y avait entre ces nations — qui pourtant ne vivaient pas dans un voisinage immédiat — d'étroites relations politiques, culturelles, économiques et ethniques, des relations beaucoup plus intimes que celles qui s'établissent d'habitude entre les peuples habitant les territoires non contigus.

L'auteur poursuit les relations tchéco-roumaines: a) du 9e au 12e siècle, à l'époque de l'épanouissement et du déclin de l'empire grand-morave, b) au 15e siècle, à l'époque hussite, c) du 15e au 17e siècle, du fait d'une puissante vague de colonisation des Valaques, dirigée vers les régions des Carpathes moyennes et occidentales, d) du 16e au 17e siècle, à l'époque de lutte contre les Turcs dans les pays du centre et du Sud-Est européen, e) au 18e et 19e siècles ou les mêmes tendances d'émancipation nationale se font valoir d'une part et de l'autre. L'auteur a démontré par de nombreuses recherches que, malgré le manque de contiguité, il existait entre les Tchèques et Roumains, des siècles durant, des relations intenses et une interpénétration réciproque.